

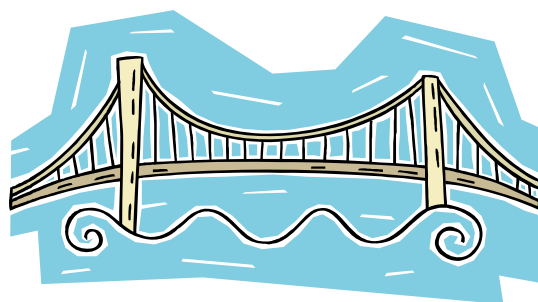
Skarborgssamverkan
Socialtjänst

”Styrkan är att sitta i mitten”

En uppföljning av projekt i Essunga kommun för tidiga insatser
till ungdom i riskzon

”Styrkan är att sitta i mitten”

En uppföljning av projekt i Essunga kommun för tidiga insatser till ungdom i riskzon

Skola

Socialtjänst

Examensarbete i
magisterkurs utvärdering VT
2006

Pia Jonsson-Axelsson
handledare: Per-Åke Karlsson

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
1. Bakgrund	6
1.1 Essunga kommun	6
1.2 Beskrivning av uppdraget.....	7
1.3 Projektet	7
2. Problemformulering	9
3. Metod och avgränsning	10
3.1 Datainsamling.....	10
4. Presentation av projektet	13
4.1 Projektets aktiviteter.....	14
4.1.1 Kartläggning.....	15
4.1.2 Enkät.....	17
4.1.3 Elevnärvaro / skolk.....	17
4.1.4 Team för att motverka mobbning.....	18
4.1.5 Gruppsamtal	18
4.1.6 EVA-gruppen	19
4.1.7 Föreningsstöd	20
4.1.8 Uppsökande verksamhet	21
4.1.9 Dessutom planerade insatser	21
4.1.10 Processledning i samverkan	21
5. Redovisning av fokusgrupper.....	25
5.1 Fokusgrupp med personal från skolan och socialtjänsten.....	25
5.2 Fokusgrupp för elever	25
6. Projektets resultat hittills.....	27
7. Teoretisk förankring	29
7.1 Sammanfattning av teorikapitlet	41
8. Möjliga effekter.....	42
9. Referenser.....	48
10. Bilagor.....	50

Sammanfattning

Essunga kommun har uppdragit åt Skaraborgssamverkan socialtjänst FoU att utvärdera ett barn- och ungdomsprojekt som innebär att en ungdomssekreterare projektanställts av IFO med placering på grundskolans högstadium. Länsstyrelsen som bidragit till finansieringen av tjänsten för ett år behöver ett underlag för bedömning av ansökan om förlängning av projektet. Socialnämnden behöver också ett underlag för bedömning om projektet skall fortsätta på den inslagna vägen.

Eftersom projektet endast varit verksamt i 8 månader är det inte möjligt att konstatera om arbetsformerna har lett till avsedda effekter, endast en bedömning av om effekterna kan komma att uppnås. Studien är formativ, dvs vill ge stöd för ett fortsatt utvecklingsarbete.

Genom intervjuer av ungdomssekreteraren, hennes båda arbetsledare rektor och ifo-chef¹ samt andra intressenter har jag fått en bild av projektets arbetsformer och hur ledningen av projektet går till. Genom fokusgrupp, strukturerad gruppintervju, med personal och med elever har jag fått en bild av vilka frågor som de tycker är väsentliga för ett gott samarbete mellan skolan och socialtjänsten och av hur ett gott ungdomsliv i Essunga bör se ut.

I studien har jag fokuserat på de aktiviteter som ungdomssekreteraren hittills format eller medverkat i. Med hjälp av värdekriterier utifrån de mål som satts upp för projektet, värderingar som kommit till uttryck i intervjuerna och med hjälp av teoriansknytning till aktuell forskning har jag besvarat den problemformulering som förvaltningchefen angav. Jag hoppas att svaren gör det möjligt att få stöd för ett fortsatt utvecklingsarbete. De båda arbetsledarna rektor och ifo-chef har genom sitt prestigelösa samarbete grundat för ett fortsatt gott strukturellt arbete. Ungdomssekreteraren som är ambitiös och resultatinkriktad, har nått rätt målgrupp och har snabbt accepterats av ungdomarna som en tillgång för dem. Ungdomssekreterarens uppfattning ”styrkan är att sitta i mitten” har jag använt som rubrik för studien eftersom jag uppfattar att den omvittnat positiva utvecklingen av samarbetet mellan skolan och socialtjänsten har katalyserats med hjälp av just detta faktum att tjänsten är placerad i mitten. Den inledande delen av projekttiden är viktigt att sammanfatta och därefter gå vidare i mer strukturerad och fokuserad form.

Projektet kan definieras som en hemmaplanslösning för att ge tidigt stöd såväl på generell som individuell nivå. Stödet kan förebygga mer omfattande behov av insatser men är inte tillräckligt omfattande för att ersätta en placering för ett barn som inte kan bo kvar i sitt hem idag. Projektet bör bygga vidare på en

---

¹ ifo-chef – chef för socialtjänstens Individ- och familjeomsorg

gränsöverskridande strukturell nivå och inbjuda andra myndigheter efterhand i Västbus² anda. Den politiska ledningen bör avgöra vilka data som kan vara intressanta för politiken att följa över tid. För ungdomssekreteraren är det viktigt att få uppdraget än tydligare formulerat och den primära målgruppen bestämd.

Arbetsledningen bör förtydliga vilka aktiviteter som projektet skall fortsätta med på generell nivå och för hur lång tid framåt ex. EVA-gruppen³ och vilka aktiviteter man skall arbeta mer individinriktat med ex. ART⁴.

Min sammanfattande bedömning är att det strukturella samarbetet tillsammans med ungdomssekreterarens arbetsinsatser kan bidra till uppsatta mål.

---

² Västbus – utredning som resulterade i ”Gemensamma riktlinjer för kommunerna och regionen i Västra Götaland om samverkan avseende barn och ungdom med sammansatt psykisk / psykiatrisk och social problematik” antagna av Västkoms styrelse 17 mars 2005 och Regionstyrelsen 12 april 2005.

³ EVA-gruppen, förkortning för Enat Vuxen Ansvar och namnet på en arbetsform för föräldrastöd som skolsköterska, skolkurator, socialsekreterare och ungdomssekreteraren format tillsammans.

⁴ ART- Aggressiv replacement training, metod utformad i USA, en typ av färdighetsträning som ska göra individen bättre rustad att möta andra människor och innehåller social färdighetsträning, ilskekontrollträning och moralutbildning.

1. Bakgrund

1.1 Essunga kommun

Essunga kommun, egen kommun sedan 1983, är belägen mitt i Västra Götalands län. Kommunen som har ca 5700 invånare är en jordbruksbygd, huvudorten heter Nossebro med ca 2000 invånare, andra tätorter är Främmestad och Jonslund. E20 passerar genom kommunen och många arbetspendlar åt Göteborgshållet men också till Fyrstadsområdet.

I kommunfakta från SCB, som återfinns på kommunens hemsida, framgår att kommunens befolkningsprofil, andel män och kvinnor indelat i åldersgrupper, i grova mått följer den för riket med avvikelsen att Essunga har ålderspucklar i åldrarna 10-20 år samt 50-60 år såväl för män som kvinnor.

Den samlade statistiken för nyfödda barn / avlidna, in och utflyttade visar negativa tal trots att antal födda barn per kvinna ligger över riksgenomsnittet.

Andelen utrikes födda i % av befolkningen var år 2003, 5 %, att jämföra med rikets 12 %. Utbildningsnivån enligt statistik från 2003 vad avser gymnasial utbildning är 58 % i Essunga vilket är över nivån i länet 48 % och för riket 49 %. Däremot ligger nivån för eftergymnasial utbildning betydligt lägre i Essunga, 17%, jämfört med länet och riket där nivån är 32%.

Andelen förvärvsarbetande i Essunga ligger betydligt högre i samtliga åldersgrupper i arbetsför ålder än länet och riket. Den kommunala skattesatsen år 2005 var 21,50, snittet i länet var 21,58 och för riket 20,84. Vid valet 2002 noteras centerpartiet, 10 mandat i fullmäktige och moderata samlingspartiet, 7 mandat, som de största partierna. Av fullmäktiges totala mandatfördelning är 22 män och 13 kvinnor.

Nossebro är känt för mig för att sista onsdagen i varje månad ha en stor marknad och för den goda prinskorven på Erikssons chark.

1.2 Beskrivning av uppdraget

Utvärderingen har beställts av socialchefen tillika skolchefen i Essunga kommun till kommunernas intresseorganisation Skaraborgssamverkan socialtjänst - FoU och skall fungera som underlag vid bedömning om projektarbetet för "Tidiga insatser" till barn och ungdom skall förlängas. Skaraborgssamverkan Socialtjänst FoU har via FoU-samordnaren Bengt Ericsson förmedlat uppdraget till mig som utvärderare. Utvärderingen skall presenteras för socialnämnden i Essunga i muntlig form den 7 juni samt i skriftlig rapport därefter. Utvärderingsuppdraget skall också utgöra min uppsats till magisterprogrammet i utvärdering.

1.3 Projektet

Essunga kommun har av Länsstyrelsen beviljats projektmedel till en tjänst som ungdomssekreterare. Statsbidraget, 220 tkr, finansierar hälften av kostnaden för tjänsten under ett år och inkluderar kostnaden för utvärdering. En ungdomssekreterare anställdes i september 2005 och beslut måste fattas före vårterminens slut 2006 om eventuell förlängning. Av projektansökan framgår att projektets mål är

att

- I tid hitta och stötta ungdomar i riskzon
- Ha fungerande stödfunktioner för föräldrar till barn med olika funktionshinder
- Ha fungerande samarbete/ samverkan mellan olika aktörer verksamma i Essunga
- De allra flesta ungdomar i Essunga skall klara av sin skolgång och ha positiva och fungerande fritidaktiviteter
- Bryta negativa gängbildningar
- Finna bra stödformer på hemmaplan för att undvika placering på familjehem/ institution
- Genom tidig upptäckt och stöd höja livskvaliteten för ungdomar med funktionshinder och deras familjer

Ungdomssekreteraren är anställd av socialtjänsten men har sin arbetsplats inom skolan och med uppdrag att kartlägga, samordna och utveckla stödformer för ungdomar i riskzon i åldern 12-20 år. Arbetet organiseras via en liten styrgrupp med ifo-chef och rektor som gemensamma arbetsledare för ungdomssekreteraren. De organisationer som direkt samverkar i projektet, socialtjänstens IFO (Individ- och familjeomsorg) och Nossebro skola, är små organisationer som ligger tätt geografiskt, det är ca 20 m mellan huskropparna där socialkontoret och skolan finns. Organisationerna har en gemensam förvaltningschef men olika politiska nämnder, socialnämnden och utbildningsnämnden.

Nossebro skola är kommunens enda högstadieskola åk 6-9 och innehåller dessutom gymnasieskolans IV-program och industritekniska program. Essungas elever pendlar till grannkommunerna för övriga gymnasieprogram. Elever med behov av särskilt stöd i skolarbetet kan få stöd av 1 specialpedagog, 1 elevassistent eller stöd i någon av de särskilda studiegrupperna som är *Oasen* med en speciallärare som ger särskilt stöd i vissa ämnen, *Lilla gruppen* – för ett mer kontinuerligt stöd, *Amiralen* en heldagsskola i separat byggnad för elever med ”diagnoser”- med 1 pedagog och 4 elevassistenter, *Måsen*- autismklass med elever från närbelägna kommuner, dessutom finns särskola och gymnasiesärskola.

IFO består av 4 socialsekreterare och ifo-chef, hemstödsgruppen med 7 personer anställda (5,5 tjänster) samt en uppsökandeverksamhet riktad till missbrukare.

2. Problemformulering

Behovet av att finna andra arbetsformer för att arbeta med ungdomar i Essunga blev tydligt under våren 2005, ett ökande antal elever skolkade från lektionerna men uppehöll sig i gäng i närheten av skolan. Andelen omhändertagna barn placerade utanför hemmet har ökat. Projektet skall arbeta för en bättre samverkan mellan i första hand skolan och socialtjänsten för att tidigt upptäcka och tillgodose barns behov av stöd.

Min uppdragsgivare, förvaltningschefen, vill ha besvarat *om projektet kan betecknas som en "hemmaplanslösning"*, och *om det är nödvändigt att ha en särskild tjänst för uppdraget att samordna skola och socialtjänst eller om organisationerna kan åstadkomma detta ändå? Kan kommunen med hjälp av nya arbetsformer förhindra utvecklingen av ett ökande antal barn med behov av placering utanför hemmet? Har samspelet mellan skolan och socialtjänsten förbättrats? Har projektet funnit former för föräldrastöd? Har arbetet nått ut till föräldrar och ungdomar? När vi de "svaga ungdomarna"?*

Projektet har ett litet format som gör det möjligt att få med många aspekter i utvärderingen - process, struktur, brukare och intressenter. Min ambition är att belysa projektet från olika håll men med fokus på de olika arbetsformer som tillskapats i syfte att kunna ge förslag till det fortsatta utvecklingsarbetet och om möjligt besvara frågan: *Kan de valda arbetsformerna möjligen bidra till önskvärda effekter?*

Då projektet studeras har projektarbetet pågått i ca 8 månader. Resultaten skall bedömas utifrån den korta projektiden. Förändrade arbetsformer mellan skola och socialtjänst behöver enligt min mening en längre verkningstid för att kunna avläsas i konkreta data eller påvisbara effekter.

3. Metod och avgränsning

Utvärdering är enligt en definition en noggrann efterhandsbedömning av utfall och slutprestationer i förvaltning av offentlig verksamhet, vilket avses spela en roll i praktiska beslutssituationer. (Vedung 1998). Utvärdering är en tjänst som tillhandahålls en användare, det är den praktiska inriktningen som skiljer utvärdering från ren forskning. Utvärdering utförs åt specifika kunder för att tillgodose deras behov av underlag för de beslut de har att fatta (Övretveit 2001). Marianne Cederblad beskriver lokala uppföljningar av en viss verksamhet som en produktkontroll, att försöka få en uppfattning om projektet uppnått de mål man satt upp (SoU 2005) .

Min ambition är inte att göra en utvärdering av projektet så som avses i Vedungs definition utan snarare att göra en bedömning av om programmet så som det beskrivs idag och med en längre verkningstid kan åstadkomma önskat resultat. Den här studien kan snarare betecknas som en uppföljning för att konstatera hur projektet arbetar och om målgruppen har nåtts.

Studien är formativ, dvs skall besvara om projektet är på rätt väg och eventuellt ge rekommendationer för fortsatt utveckling. Jag vill om möjligt identifiera data som kan möjliggöra en kontinuerlig uppföljning som kan indikera framgångar / bakslag och inför projektens slut, en utvärdering.

Värt att beakta i sammanhanget är den aspekt som Berth Danermark, professor i sociologi, framhåller att det är känt att en fokusering på ett socialt problem och effektivisering av arbetet ofta medför ökad efterfrågan av insatser och att projekt på det sättet ibland tycks motverka sina egna syften. (föreläsning 060228)

Inför uppdraget har jag tagit del av den projektansökan som lämnats in till Länsstyrelsen för ansökan om projektbidrag. Jag har bedömt att intervjuer är den enda vägen att kunna få en bild av hur projektet arbetar idag.

3.1 Datainsamling

Så här har jag gått till väga för insamling av relevanta data:

I: Rekonstruktion av programteorin för projektet genomförde jag vid ett första möte med den projektanställda ungdomssekreteraren i november månad 2005. (Bild 1) Jag kom överens med henne om att få ta del av kartläggning för ungdomars fritidsvanor som hon genomfört liksom andra dokument som kan förklara vägval i projektet samt att hon kontinuerligt skulle föra "loggbok" för att kunna förklara och reflektera över valda arbetsformer. Särskilt skulle hon beakta de situationer som hon uppfattar vara dilemman i samarbetet med ungdomarna, med föräldrarna, med övrig skolpersonal, socialtjänsten eller

andra professioner och de dilemman som kan uppstå i samarbetet mellan myndigheter.

II: Genom halvstrukturerade intervjuer med ungdomssekreteraren, rektor, ifo-chefen, socialsekreterare, skolsköterskan, skolkuratorn och fritidsgårdsföreståndaren genomförda under vecka 16 har jag fått deras beskrivning av arbetsformerna, styrformerna och verksamhetsprocessen i projektet. Ungdomssekreteraren är den nya insatsen i projektet men vilka andra samarbetsformer kan stödja utvecklingen? Vad är projektledningens tankar om vad man samskapar och hur det går till? Hur ”rekryteras” eller upptäcks eleverna, finns goda rekryterare förutom ungdomssekreteraren. Jag har försökt att täcka följande frågeområden i intervjuerna:

Projektet: Varför skall detta göras? För vem? Vad skall åstadkommas? Vilken bakgrundsproblematik fanns? Vilken målgrupp? Primär och sekundär? Vad lägger du i begreppet hemmaplanslösning?

Organisation: Ledning för projektet, hur ser det ut, hur ofta träff, vilken uppgift? Styrkor /svagheter? Referensgrupp, varför denna sammansättning? Varför anställd av socialtjänsten och placerad på skolan? Samarbetet med socialtjänstens personal / skolans personal?

Metoder/ arbetsformer: Vilka arbetsformer har formulerats / varför har just dessa valts? Vilket är det förväntade resultatet? Kan vi bedöma om metoden har givit resultat?

De intervjuades bedömning av projektet: Anser du att den valda projektformen når rätt målgrupp? Varför? Varför inte?

Under intervjuerna har jag fört noggranna anteckningar som jag därefter renskrivit samma dag. Eftersom jag fokuserar hur projektet påbörjat arbetet redovisas valda delar av vad som framkommit i intervjuerna under rubriker för aktiviteter i projektet.

Intervjuen med ungdomssekreteraren kompletterades av hennes dagboksanteckningar och reflektioner som hon skrivit löpande under projektiden.

III. Genom fokusgrupp med personal från skolan och socialtjänsten hoppas jag få en bild av hur de ser på behovet av samverkan. *Vad är viktigt för att uppnå god samverkan mellan skolan och socialtjänsten för barn med behov av särskilda stödinsatser i Essunga kommun?* är den fråga som personalen har fått besvara, vikta och betygsätta. Resultatet kan sedan jämföras med de arbetsformer som arbetats fram.

Genom fokusgrupp med ungdomar hoppas jag få deras beskrivning av vad de tror kan vara till hjälp. Vad är viktigt för att ni som är ungdomar i Essunga skall få en bra uppväxt? är den fråga som ungdomarna har fått besvara, vikta och betygsätta.

För att genomföra metoden fokusgrupp, som är en form av strukturerade gruppsamtal, på ett korrekt sätt har jag deltagit i en kursdag den 9 feb 2006 anordnad av Skaraborgssamverkan Socialtjänst under ledning av Anders Lundkvist från Skandinaviska Utvärderingsinstitutet. En kollega från en annan kommun hjälpte mig som sekreterare vid fokusgrupperna. Rektor har hjälpt till med urval av skolpersonal till fokusgrupp för personal. Ungdomssekreteraren skickade per brev konferensinbjudan till fokusgrupp till 11 av de elever som hon bedömer tillhör den huvudsakliga målgruppen för projektet. Eleverna som går på högstadiet fick rektors tillstånd att delta i fokusgrupp under skoltid.

Enligt utdelat kursmaterial från Skandinaviska utvärderingsinstitutet, (Utvärderingsringen.se Lundkvist) kan inte fokusgrupp ersätta undersökningar i form av enkäter som ett tillförlitligt resultat, metoden medger inte statistiska beräkningar. Det sägs också att urvalet till fokusgrupp skall ske slumpvis från målgruppen samt att 2-3 fokusgrupper bör genomföras för att belysa samma fråga.

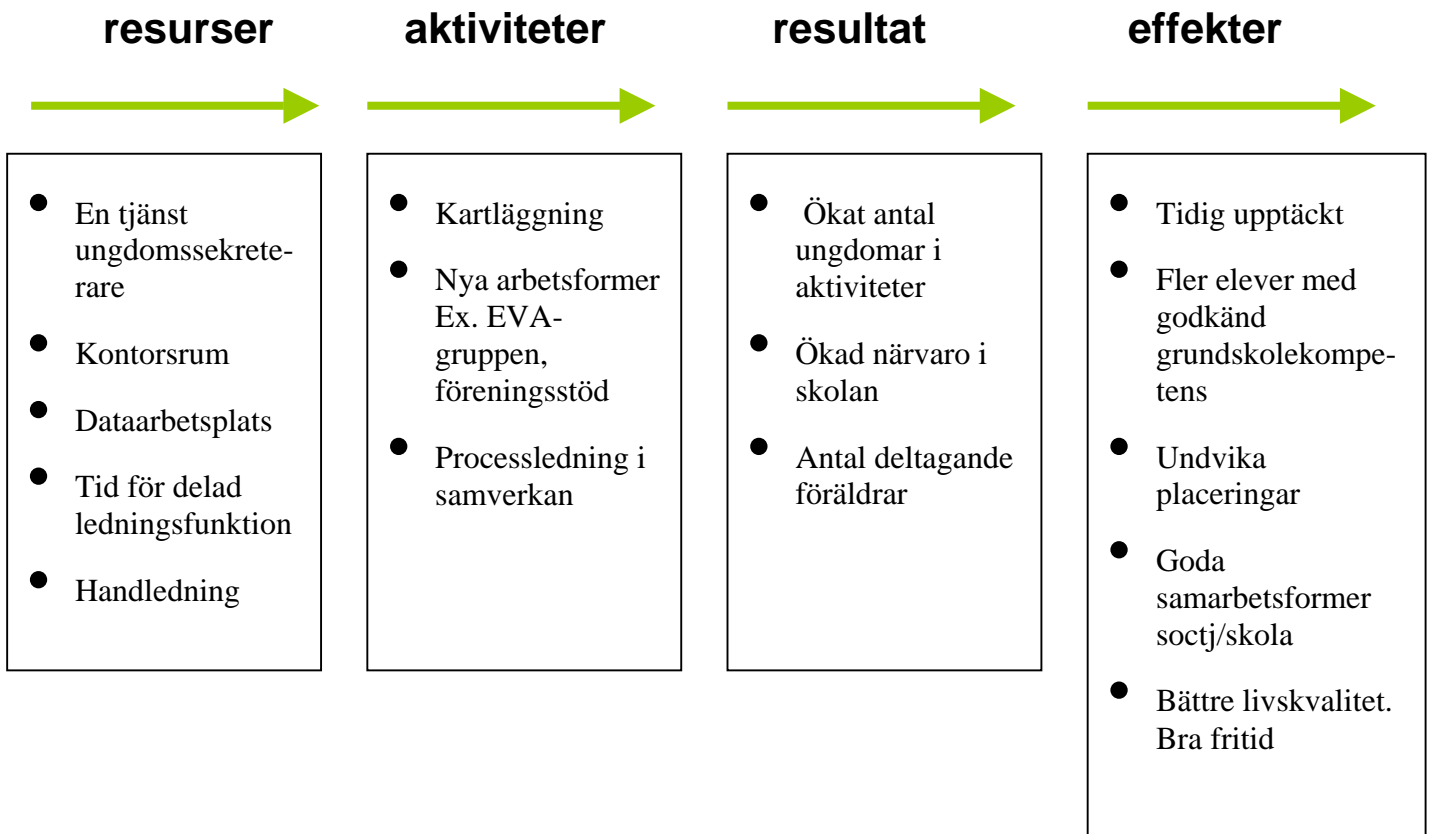
Jag har valt metoden i syfte att få en delaktighet från personal och elever och i syfte att få fram vidden på frågeställningen samt en grund för värdering av arbetsformerna om än något lös. Därmed har jag gjort avsteg från modellen som den beskrivs i utvärderingsringens material både vad gäller urval och antal fokusgrupper. En närmare beskrivning av fokusgrupperna beskrivs under särskild rubrik senare i uppsatsen.

De aktiviteter som tillskapats vill jag värdera i förhållande till de mål som formulerats för projektet kopplat till teorier inom socialt arbete i tillgänglig forskning och i förhållande till de kriterier som kommer till uttryck genom fokusgrupper och intervjuer. Jag förväntar mig att i någon mån kunna besvara förvaltningschefens frågeställningar.

4. Presentation av projektet

Hela kapitel 4 är en redovisning av projektets arbetsformer som jag inleder med en bild som förklarande modell till hur det är tänkt att projektet skall arbeta och vad som skall åstadkommas, den s k programteorin.

Programteori för projektet

Bild 1 Rekonstruktion av programteorin

Om programteori

Programteorin, tanken om vad projektet skall leda till, har jag rekonstruerat tillsammans med ungdomssekreteraren med ledning av ansökningshandlingen om statsbidrag som inlämnades till Länsstyrelsen. Programteorin i korthet går ut på att de resurser som tillförts, fram för allt tjänsten som ungdomssekreterare, skall leda till nya arbetsformer. De nya arbetsformerna skall resultera i att ungdomar skall vara mer närvarande i skolan och ha fritidsaktiviteter och deltagande föräldrar. Satsningen skall långsiktigt ge effekterna att ungdomarna fullföljer sin skolgång med godkänt resultat, får en bra fritidssituation och genom tidig upptäckt, bra samarbetsformer mellan skolan och socialtjänsten kan man undvika placeringar utanför hemmet och ungdomarna får en bättre livskvalitet. Det är väsentligt att bedöma programteorins giltighet, är det möjligt

att de arbetsformer som skapas genom projektet kan leda till förväntade effekter ?

Förutsättningarna för att genomföra en utvärdering är att programteorin, vad projektet skall åstadkomma och hur, är noggrant definierad. Om man inte i tillräcklig utsträckning

åskådliggör programteorin och projektet arbetar på så kommer en tvetydighet leva kvar vad projektet skall åstadkomma operationellt. Som utvärderare måste man konstatera om projektets mål och målgrupp är väl definierade, är målen rimliga och är det realistiskt att förmoda att målen kan uppnås som ett resultat av projektets arbetsformer? Vilken påverkan kan projektet verkligen ha, är målen för ”grandiosa” ? Hur ser det ut med orsakssambanden, kausaliteten? Integrerar målgruppen med projektet? Kan projektet leverera stöd till målgruppen så att förväntade effekter uppnås ? Är arbetsformerna och projektets funktion väl definierat och ändamålsenliga? Finns kapacitet i projektet som är kompatibelt med målgruppens behov? Finns en analys av behoven och är arbetsformerna matchade med de specifika behov man har att möta?

En beskrivning av en programteori är att åskådliggöra uppbyggnaden av projektet, förutsättningar och förväntningar. Kanske kan utvärderaren bidra till att modifiera projektet, kanske kan målgruppen beskrivas närmare, arbetsformerna omformuleras och att man enas om vilka framgångsfaktorer som skall gälla för projektet. (Rossi, Lipsey, Freeman 2004)

Uppföljningar av projekt kan genomföras som en feedback till ledningen och för rapport till bidragsgivare. Uppföljningar kan ta sikte på processen i ett projekt och genomföras vid enstaka tillfälle för att konstatera om projektet har implementerats, om det är känt och målgruppen har nåtts. Uppföljningar kan också vara återkommande och beskriva hur många i målgruppen som har nåtts av insatser och åskådliggöra vilka man når och vilka man inte når. Beslutsfattare måste avgöra vilka variabler som kan vara av intresse att samla in, och om det är möjligt att samla in uppgifterna. Uppföljningar studerar inte effekter på längre sikt. (Rossi, Lipsey, Freeman 2004)

4.1 Projektets aktiviteter

I det här avsnittet följer via intervju med ungdomssekreteraren en beskrivning av arbetsformerna i projektet (ruta 2 i programteorin för projektet) som ungdomssekreteraren tycker att hon har tillskapat eller medverkar i och som hon tycker ligger i linje med målen för projektet. Via intervjuer med rektor och ifo-chef, socialsekreterare, skolkurator, skolsköterska och fritidsgårdsföreståndare kompletteras bilden av aktiviteterna.

4.1.1 Kartläggning

Ungdomssekreteraren berättar att när hon började på skolan i september 2005 inledde hon med att intervjua lärare och övrig skolpersonal om hur de uppfattade skolksituationen och vilka elever som var i behov av vuxenstöd. ”Det var på grund av det omfattande skolket som jag anställdes.” Det handlar om mellan 20-25 elever som hon uppfattar som den främsta målgruppen. Det som i olika grad förenar dem är förutom skolket, rökning, besvärlig hemsituation, ”ute och drar” - en viss normlöshet och missbruk, även om det just nu inte finns något känt narkotikamissbruk bland ungdomarna, uppger ungdomssekreteraren. Utöver de här ungdomarna håller hon viss koll på ”bubblarna”, de som börjar dra sig till målgruppen, främst via närvarokontrollen. Flera i huvudgruppen är väl kända av skola och socialtjänsten sedan tidigare och man har väntat för länge eller inte agerat alls för att de skall få stöd, säger ungdomssekreteraren. Fyra av barnen har omhändertagits i tonåren främst för att socialtjänsten har fått utökat sin personal och äntligen kunnat agera, så har hon uppfattat det. För så kallad ”tidig upptäckt” borde man kanske fokusera på de lägre åldersgrupperna funderar ungdomssekreteraren.

För ett år sedan våren, 2005, fanns ett stort gäng på skolan, ca 20-25 elever som skolkade omfattande, berättar rektor. Han beskriver situationen vidare att ungdomarna var på skolan men gick inte på lektioner. Trots många samtal med elever och föräldrar gick det inte att vända beteendet, föräldrarna hade egna bekymmer. Gruppen växte och det fanns en oro på skolan kring de här eleverna. Rektor uppger att skolan anmälde till socialtjänsten och i något fall blev det en placering av barnet. En del av bekymret menar rektor var att ungdomarna inte hade något att göra på fritiden, de gick inte till fritidsgården heller. Han beskriver att narkotikapolisen gjorde ett tillslag och det visade sig att 4 av ungdomarna var involverade. Skolket minskade påtagligt på hösten till detta bidrog ett gediget värdegrundsarbete, trepartssamtal med socialtjänsten och ungdomssekreterarens arbete, anser rektor. Ungdomssekreteraren har absolut nått den tänkta målgruppen, det är rektors uppfattning. Rektor förklarar att barn med neuropsykiatriska funktionshinder ökar, idag finns det 25-30 elever med diagnos, 1-2 elever i varje klass. Skolan köper in psykologtimmar för bedömning av barnen. När de kommer i puberteten blir det stora bekymmer och skolan är inte bra på att möta detta, anser rektor. Den gruppen tycker han inte att ungdomssekreteraren skall jobba specifikt med utan fokusera fritiden för de barn som inte är föreningsvana och exempelvis vad de skall göra till sommaren.

Socialsekreteraren berättar att när hon började anställningen i kommunen fick hon beskrivet den förtvivlan som skolan kände inför elever som bara flöt omkring. Ungdomarna kom till skolan men gick inte på lektionerna. Gruppen bestod av ett 15-tal ungdomar och en ”svans” av ytterligare 15 yngre, men alla var inte kända av socialtjänsten sedan tidigare beskriver hon. Det som förenade gruppen var frånvarande vuxna och ett sökande efter tillhörighet men för övrigt

en ganska spretig grupp vad avser deras behov, förklarar socialsekreteraren. Hon uppfattar att flera i gruppen har någon form av funktionshinder med bokstavsdiagnoser. Det saknades tydliga vuxna och enighet i vuxenvärlden, ”- vi måste ha samma budskap” anser socialsekreteraren.

Förra våren fanns det ett antal besökare på gården som skrämde bort övriga, det har lugnat ner sig nu berättar fritidsgårdsföreståndaren. Fritidsgården besöks regelbundet av en grupp om 25-30 elever som inte har någon annan fritidsysselsättning. Hittills har vi arbetat väldigt lite med ungdomssekreteraren och har saknat henne här säger fritidsgårdsföreståndaren, bra om hon kunde vara med oss en del kvällstid. Vi har ett bra samarbete med en polis som känner Essunga väl och vi har hittills haft ett bra samarbete med socialtjänsten och skolan speciellt inför vissa helger eller händelser, berättar hon. Fritidsgårdsföreståndaren tror att ungdomssekreteraren arbetar med rätt målgrupp men skulle önska en bättre samordning med henne.

Skolsköterskan arbetar mest på 6-9- skolan. Förra våren var det oro bland ungdomarna, berättar hon. - Det fanns misstankar om att de drack alkohol, tog droger, ägnade sig åt skadegörelse och de grupperade sig på ett negativt sätt. Det var innan ungdomssekreteraren började anställningen på skolan. Ungdomssekreteraren har haft tid att kolla upp och kartlägga och jobba övergripande anser skolsköterskan och menar att ungdomssekreteraren överbryggar till socialtjänsten och att hon ägnar sig åt rätt ungdomar.

Skolkuratoren beskriver att det uppstod en stress kring gruppen skolkande elever. Diskussioner fördes hur arbetet kunde läggas upp för att få tillbaka dem i skolsystemet. Bedömningen var att det behövdes en resurs till skolan, men också en förstärkning kopplat till ungdomarnas fritid och deras föräldrar, säger hon. Kärngruppen bestod av 8-10 elever med en ”svans” beskriver skolkuratoren. Ungdomssekreteraren skulle jobba med den gruppen av ungdomar som var i riskzonen med skolk, missbruk, kriminalitet. Skolan behövde någon som kunde ha ett grepp över gruppen och som kunde se vad de behövde för hjälp, är hennes uppfattning. Att ungdomssekreteraren skulle arbeta med funktionshindrade ungdomar enligt projektplanen känner hon inte igen. Ungdomssekreteraren har nått målgruppen tycker skolkuratoren. Ungdomssekreteraren har blivit en självklar person för ungdomarna, de vill ha henne med vid samtal på socialkontoret och hon har blivit kopplingen dit för mig och rektor, en brygga. Samarbetet har underlättats enormt, tycker skolkuratoren. Hon beskriver sin egen målgrupp som elever som behöver individuella samtal från förskolan och uppåt, ungdomssekreteraren beskriver hon mera som ”fältare” i skolan.

4.1.2 Enkät

Av 375 elever från åk 6 t o m gymnasiet IV och industritekniska utbildning har 345 elever besvarat den enkät som ungdomssekreteraren har genomfört. Hon har använt sig av LUPP,

(Lokal uppföljning av ungdomspolitikerna), ett verktyg som Ungdomsstyrelsen lanserar och som har använts i många kommuner. Ungdomssekreteraren har sammanställt enkätsvaren. Hon har själv valt att fokusera på vad eleverna säger att de skulle vilja göra på fritiden exempelvis ”meka”, datakurs, matlagning, foto/film, danskurs, graffiti, teater och vara med vuxna. Ungdomssekreteraren påtalar att man från enkätsvaren kan utläsa att många elever uppfattar tillvaron otrygg, 6 elever anger att de inte är trygga i sitt hem, 4 att de oftast är trygga i sitt hem. 58 av eleverna svarar att de oftast är trygga på raster, 130 att de oftast är trygga på allmän plats. Hon berättar att det utifrån enkätsvaren har blivit en diskussion om hur det ser ut för eleverna på raster, det är få vuxna som finns att tillgå på rasterna. Två ”plusjobbare” har börjat på skolan från 1 april, det är hennes förhoppning att de skall kunna förbättra situationen.

Resultatet av enkäten som gjordes om fritidssituation och ungdomarnas uppfattning om trygghet var överraskande dåligt anser rektor. Han menar att det inte överensstämmer med andra sammanställningar som har gjorts av skolan.

Socialekreteraren berättar om enkätundersökningen som hon till vissa delar anser var alarmerande, utifrån det resultatet finns det möjlighet att jobba vidare med grupper är hennes reflektion.

4.1.3 Elevnärvaro / skolk

Ungdomssekreteraren berättar att hon stämmer av närvarolistor en gång i veckan, fredag em eller måndag fm, och noterar vilka elever som är frånvarande och från vilka lektioner för att utröna eventuella mönster. Hon sammanställer enskilda listor för de mest frekventa skolkarna och tar med dessa till elevvårdskonferensen i förekommande fall. Sammanställningar av skolket presenteras för klassläraren och föräldrar. Genom bevakningen av skolket går det snabbt att upptäcka nytillkomna skolkare. De elever som skolkade flitigt förra vårterminen går plötsligt i skolan. Ungdomssekreteraren tror att det beror på att vuxna har blivit mer observanta på problemet.

Sammanställningar av frånvarostatistiken har varit ett bra verktyg i diskussioner med elever, och det har tagits emot bra av lärarna att ungdomssekreteraren engagerar sig i det uppfattar hon. Att bevaka skolket är en enkel arbetsform och ungdomssekreteraren kan upptäcka vem hon behöver ”stötta och störa”.

Orsaker till skolket är varierande men många elever beskrivs som trötta och att de mår psykiskt dåligt, ungdomssekreteraren uppskattar att hon har kontakt med ett 15-tal elever på skolan som har varit utsatta för någon form av övergrepp.

Barnens hemsituation kan också vara orolig, någon förälder har begått självmord och det förekommer alkohol och narkotikamissbruk.

4.1.4 Team för att motverka mobbning

Mobbingteam på skolan har ungdomssekreteraren blivit delaktig i. Teamet består av ansvarig samordnare från respektive arbetsenhet A,B,C, en städpersonal, en från fritidsgården, ungdomssekreteraren och gymnastikläraren som engagerat sig särskilt för mobbning. Ungdomssekreteraren känner inte till hur länge teamet funnits men anser att systemet fungerar bra. Teamet träffas första tisdagen i varje månad, anmälningar kommer till teamet som har uppdraget att föreslå åtgärder och följa upp, det har varit 1-2 anmälningar vid varje tillfälle uppskattar hon. Det finns två kamratstödjare i varje klass men ungdomssekreteraren uppfattar inte att de har ett tydligt uppdrag och att de får stöd i sin roll.

Av enkäten går att utläsa att 48 elever har känt sig mobbade någon gång under det senaste året, 45% av dem på raster, en siffra som ungdomssekreteraren ser allvarligt på.

4.1.5 Gruppsamtal

Ungdomssekreteraren berättar att hon nyligen deltagit i enskilda samtal och gruppsamtal med elever kring mobbningssituationer. Olika grupperingar på skolan ger varandra tillmälen, kallar varandra för ”modebögar”, ”tattare” och ”misslyckade aborter”. Tillmälen som sårar och förnedrar och om de upprepas blir till mobbning. Skolan har en polis som vikarierar som lärare ibland, hans kompetens används när det gäller samtal med elever om lag och rätt, han har varit ett gott stöd berättar ungdomssekreteraren. En flicka som blivit utsatt för övergrepp från en nära anhörig och där kompisar engagerade sig för hennes skull var också ett tillfälle där ungdomssekreteraren tillsammans med skolkurator hjälpte eleverna att bearbeta det som hänt. Eftersom skolkurator är uppbounden med fasta tider i enskilda samtal uppfattar ungdomssekreteraren att hon kommit att bli en vuxen person på skolan som kan finnas till hands för eleverna när det händer något krisartat. Hon vill däremot inte användas som någon ”brandsläckare” för lärare.

Socialsekreteraren förklarar att med skolkurator har hon kontakt då det gäller barn som behöver individuella samtal. Skolkurator har en traditionell skolkuratorsroll och åker till flera skolor, men ungdomssekreteraren finns på skolan och är lättare att nå. Socialsekreteraren ser inte någon nackdel i att ungdomssekreteraren är anställd av socialtjänsten och hon har inte förstått att sekretess har varit ett bekymmer för henne i arbetet.

Fritidsgårdsföreståndaren berättar att fritidsgården planerar starta tjejgrupp i Rädda Barnens Ellen-koncept, förmodligen kommer elever från Vara folkhögskola att bli gruppleddare, det kanske kan komplettera det övriga stödet, säger hon.

4.1.6 EVA-gruppen

EVA-gruppen står för enat yuxet ansvar, det är skolsköterska, skolkurator, socialsekreterare och ungdomssekreterare, som erbjuder föräldrastöd genom gemensamt samtal. Utifrån det påbörjade värdegrundsarbetet och diskussioner om hur föräldrar kunde få ett bättre stöd hade arbetsgruppen två planeringsdagar och startade EVA- gruppen i slutet av januari. Var tredje måndag träffas gruppen för inbokade individuella föräldrasamtal. Hittills har det blivit fyra gånger och gruppen har haft 1-2 föräldrar per tillfälle. Gruppen arbetar med metoden reflekterande samtal och det är en arbetsmetod som de tycker fungerar bra. Alla föräldrar har blivit informerade om möjligheten via en broschyr som skickats hem, alla lärare har blivit informerade så att de kan föra informationen vidare vid behov.

Ungdomssekreteraren berättar att hon fungerar som kontaktperson och sluss till EVA-gruppen. Hon fastställer vid en första telefonkontakt om EVA-gruppen är rätt instans eller om föräldern egentligen skall vända sig någon annan stans för stöd. Problematik som gruppen hittills har tagit sig an är exempelvis att bistå två skiftarbetande föräldrar att skapa struktur i vardagen. Ett annat exempel är en ensamstående mamma med bekymmer kring barnets umgänge med pappan som har missbruksproblem, mamman har svårt att släppa ansvaret. EVA-gruppen har inte ambitionen att bli en familjerådgivning utan de problem som föräldrarna kan få stöd i skall vara relaterat till barnets situation. EVA-gruppen träffas kort varje måndag för planering.

Ungdomssekreteraren funderar mycket kring hur stödet till föräldrar skall kunna byggas upp på ett bättre sätt, inför en förlängning av projektet skulle hon vilja vara mer aktiv och söka upp de föräldrar som inte kommer till föräldramöten. Det var inte möjligt i samband med projektstarten eftersom hon började anställningen veckan efter att de inledande föräldramötena hade varit, anser hon.

Föräldrarna är ett fokus som vi behöver jobba mera med nästa projektperiod anser rektor. Vi har påbörjat trepartssamtal, skolan bjuder in föräldrar och socialtjänsten till samma träff istället för att göra en anmälan och erfarenheten är att föräldrarna kommer till dessa träffar, säger han. Rektor tycker att EVA-gruppen kan vara ett särskilt erbjudande. Från MVC/BVC då föräldrar får mycket stöd såg vi att det fanns ett glapp i föräldrastödet för skolbarnen, det bör hänga ihop upp till gymnasiet framhåller rektor. Vi måste jobba för att få föräldrarna till de 20-25 eleverna i målgruppen att komma till skolan.

EVA-gruppen kom ut ur flera dagars arbete med processkartläggning förra våren berättar skolkurator. Dagarna genomförde vi tillsammans med folkhälsoplaneraren i kommunen, huvudfrågan var - vad har vi för resurser och hur använder vi dem? I EVA-gruppen har vi en kort träff varje måndag och har inbokad tid för föräldrasamtal var tredje vecka. Vi startade i slutet av januari, varje gång har vi träffat 1-2 familjer, det är inte någon gång som det har varit tomt. Ungdomssekreteraren är första kontaktperson och "sällar" vilka föräldrakontakter som kan vara möjliga för oss. Men vi kanske kan utveckla formen bättre successivt, tror skolkurator.

Skolsköterskan ingår i EVA-gruppen och kom med där i samband med planeringsdagar inför starten i januari. Gruppen har inte haft så många kontakter med familjer ännu, det har inte varit så efterfrågat men de som har kommit har nog uppfattat det positivt tror skolsköterskan. Skolsköterskan har en misstanke om att socialtjänstens delaktighet i verksamheten kan verka avskräckande. Hittills har samtalen handlat om tonårsproblematik och separationsproblematik och gruppen har kunnat ge föräldrarna andra vinklingar och synsätt på problematiken. Skolsköterskan träffar alla elever och föräldrar från förskolan som skall börja förskoleklass och framåt kan jag ge dem tidig information om EVA-gruppen funderar hon.

Socialsekreteraren anser att EVA-gruppen blev ett sammanhang att erbjuda stöd utan registrering, ett allmänt erbjudande.

4.1.7 Föreningsstöd

Stöd till de föreningslösa ungdomarna att starta en ungdomsförening, och som en första aktivitet stödja byggandet av en skatebordramp. Ungdomssekreteraren berättar att det länge har varit ett önskemål från eleverna men att det hittills strandat på att politikerna krävt att någon förening skulle ställa sig som ansvarig för skatebordrampen. Nu har ungdomsfullmäktige behandlat frågan, av sammanträdesprotokoll 2006-04-05 §2, framgår att ungdomssekreteraren och Stallaholmvisionens⁵ projektledare, skall fortsätta att ha kontakter med intresserade.

Fritidsgårdsföreståndaren berättar om att arbetat för en skatebordramp har en lång historia i kommunen det är säkert 10 år tillbaka som frågan väcktes först. – Hon hoppas att det kan lösa sig nu, det skulle betyda mycket för ungdomarna och ungdomsfullmäktige har fått ett löfte, säger hon. Men det är ett bekymmer

---

⁵ Stallaholmvisionen- arbetsnamnet på utvecklingsområde utefter ån Nossan i Essunga och ett samverkansprojekt mellan föreningar, företag och privatpersoner för att skapa en aktiv och attraktiv kommun.

för de flesta ungdomarna i Essunga att de bor långt från tätorten, många är bosatta i Främmestad eller Jonslund, det är mer än en mil till Nossebro och de är beroende av moppe eller skjuts förklarar hon.

4.1.8 Uppsökande verksamhet

Ungdomssekreteraren är på caféet Crossroad en kväll i veckan. Crossroad drivs av Svenska kyrkan och startade sommaren 2005. Det är en träffpunkt, café med tillgång till datorer och storbildsskärm. Det är inte bara avsett för ungdomar utan för alla åldersgrupper, unga föräldrar med småbarn och pensionärer. Nossebro har en ovanlig präst som engagerar sig i verksamheten, förklarar ungdomssekreteraren.

4.1.9 Dessutom planerade insatser

Planerade insatser som ungdomssekreteraren anser ytterligare kan bidra till en positiv utveckling i linje med målen för verksamheten:

Utbildning i ART(Aggressiv replacement training). Det finns flera elever med aggressiva tendenser, socialtjänsten får rapporter från polisen om utagerande ungdomar och har inte haft något stöd att erbjuda.

Strategisk grupp för föräldrasamverkan, det är folkhälsoplaneraren som har inbjudit företrädare från olika verksamheter för att skapa en vision för helheten.

Matlagningskurs, ungdomsfullmäktige beviljade lite pengar, Anna Bender hoppas att en anställd på fritidsgården kan få utökad tid till detta.

Datakurs- startas troligtvis i kyrkans regi på Crossroad

Sommarläger- ifo- chefen och ungdomssekreteraren har diskuterat att efter terminslutet göra en satsning för elever som i annat fall inte skulle få möjlighet att resa på någon semester.

4.1.10 Processledning i samverkan

.Ungdomssekreteraren beskriver att hon specifikt är anställd för att underlätta samarbetet skola/ socialtjänst, hon träffar sina båda arbetsledare, ifo-chef och rektor, en gång per vecka, på senaste tiden glesare eftersom ifo-chefen varit sjukskriven. Ungdomssekreteraren ser mycket positivt på modellen med två arbetsledare och att de gemensamt bestämmer vad som är viktigt för henne att satsa på. ” Hade jag haft Heino som chef endast hade jag nog varit utredare på socialtjänsten vid det här laget, hade jag endast haft Lasse hade jag nog varit elevassistent. De vaktar varandra.” Tjänsten som ungdomssekreterare har blivit en brygga mellan skolan och socialtjänsten uppfattar hon. Hon tycker att det verkar som om socialtjänsten ”litar” mer på hennes bedömning av hur situationen ser ut för någon elev och tvärtom kan hon ibland lugna lärarna om

hon vet att socialtjänsten arbetar aktivt med någon familj, beskriver ungdomssekreteraren förhållandet. I viss mån beskriver ungdomssekreteraren att hon kunnat fungera som bollplank för lärare, hon har tidigare erfarenhet från en skola riktad till elever med neuropsykiatriska funktionshinder. Men främst ser hon på sin roll på skolan som en vuxen som har tid. Hon förmodar att målgruppen ungdomarna nog skulle vilja ha henne till att tillskapa aktiviteter på fritiden. Hon vill inte bli en "brandsläckare" i lärarnas akuta situationer funderar ungdomssekreteraren vidare. **"Styrkan är att sitta i mitten!"** säger hon . Hon trivs med att ha två chefer, "det hjälper mig att hålla mig i mitten", de är samstämmiga och medvetna om hennes position säger hon. Det är inte så att skolan använder sig av henne som socialtjänstens förlängda arm och gör anmälningar till henne, nya anmälningar görs av rektor till socialtjänsten. Däremot händer det att hon i pågående ärenden på socialtjänsten kan tillföra socialtjänsten aktuell information. Ungdomssekreteraren beskriver att hon ofta ingår i de trepartssamtal som skolan kallar till och inbjuder förälder och socialtjänst, hon gör uppdrag åt socialtjänsten. Det är en modell som fungerar bra tycker hon. Lärare på skolan behöver få viss återkoppling om en elev som det råder oro kring och där socialtjänsten är inkopplad. Ungdomssekreteraren vet att lärare på heldagsskolan Amiralen särskilt har saknat återkoppling kring sina elever. Hon kan bedöma vad de kan behöva veta och efterfråga samtycke från föräldrar för att ge dem nödvändig information. Det har inte blivit så att ungdomssekreteraren i sin funktion tänker sig att kunna förhindra placeringar utanför hemmet och på det sättet vara en "hemmaplanslösning". Ett par placeringar har gjorts där problematiken har varit känd sedan länge. Ungdomssekreteraren anser att någon form av ungdomsboende/ akutboende skulle kunna förebygga längre placeringar utanför hemmet. Den viktigaste funktionen för henne är att se eleven ur ett helhetsperspektiv med familj, kamrater och fritid som viktiga komponenter och som påverkar livssituationen, förklarar hon.

Rektor anser att den dubbla arbetsledarrollen stärker banden mellan skolan och socialtjänsten. Han anser att det är väldigt positivt, drivkraften är att hitta en gemensam form som håller långsiktigt och framhåller att de inte har utnyttjat den lilla kommunens fördelar tidigare. Projektet har "öppnat upp" och vi är måna om att det blir så bra som möjligt, säger han. Vi kan bli bättre på att reflektera över vad vi gör och presentera arbetet gentemot övrig skolpersonal.

Det var tidigare en mycket ansträngd kontakt mellan skolan och socialtjänsten som jag har fått beskrivet berättar ifo-chefen, men såväl han som en socialsekreteraren och ungdomssekreteraren är nytillskott utan gammal historia så vi har haft goda förutsättningar att jobba upp det positivt. Ifo-chefen berättar om modellen med trepartssamtal och anser att man på det sättet slipper en laddad anmälningssituation utan oftast blir det en ansökan om stöd som följd av samtalet. Det blir en mjukare ingång till socialtjänsten är hans analys.

Arbetsmodellen kanske skulle behöva förankras ytterligare, tror han. Rektor och ifo-chefen är gemensamt arbetsledare för ungdomssekreteraren och träffar henne varje vecka, hon är anställd av socialtjänsten men eftersom hennes arbetsplats är på skolan har rektor arbetsmiljöansvaret för hennes tjänst. Samarbetet mellan rektor och ifo-chef fungerar bra, det är prestigelöst och utmärks av en positiv attityd och respekt för varandras arbetsfält, säger ifo-chefen. Förra veckan var det en träff med nämndsordförandena för socialnämnden och utbildningsnämnden för att informera dem ordentligt om projektet. Det är en bra arbetsform att hålla ungdomssekreteraren i mitten, det har inte vållat några bekymmer, anser ifo-chefen. Ungdomssekreteraren hanterar sekretessen på ett bra sätt och arbetar för att få föräldrarnas samtycke till samarbetet, uppger ifo-chefen. Socialsekreteraren och ungdomssekreteraren har lyckats hitta bra en samarbetsform praktiskt, förklarar han.

Socialsekreteraren har uppfattat att det fanns gamla schismer mellan socialtjänsten och skolan, dålig kommunikation, trötthet i systemet, IFO hade heller inte haft en direkt arbetsledare. Det saknades tid och mandat att driva ett samarbete förmodar hon. Två socialsekreterare arbetar idag med barn och familjeärenden. Socialsekreteraren beskriver att då hon började anställningen fick hon söka framkomliga vägar i förhållande till skolan, hon fick bra kontakt med skolkurator och med rektor och kom in i samverkansgruppen. Socialsekreteraren säger att hon inte var med vid planeringen av projektet, men har uppfattat att ungdomssekreteraren har en fältroll och skulle jobba med kartläggning första tiden. Sen tycker hon att det har blivit ganska individriktat i förhållande till socialtjänsten, mer än hon förväntade sig. Ungdomssekreteraren har blivit en brygga och kan förklara för skolan och hon är tydlig gentemot oss. Det har blivit lugnare att jobba på socialkontoret på grund av ungdomssekreterarens arbete anser socialsekreteraren.

Skolkuratorn beskriver att ungdomssekreteraren har blivit kopplingen till socialkontoret för henne och också för rektor tror hon, en brygga, samarbetet har underlättats enormt är hennes uppfattning. Hon förklarar att samarbetssituationen med socialtjänsten tidigare var ansträngd, vi var frustrerade på skolan, allt tog tid och vi fick inte några återkopplingar. Efter nyrekrytering av både ifo-chef och handläggare har det blivit mycket bättre. Vi hade processkartläggningsdagar förra våren, det var då vi bestämde att börja med trepartssamtal, berättar skolkurator. Vi kom överens om att vid skolk kontaktar skolan föräldrarna för samtal, om de inte kommer bjuder vi in återigen men bjuder också in socialtjänsten, berättar hon. Skolpersonalen har haft mycket förväntningar på ungdomssekreteraren, det skulle nog vara bra att närmare presentera vad hon skall göra, reflekterar skolkuratorn.

Fritidsgårdsföreståndaren beskriver strukturen för samverkan - cirka 3 ggr per år träffas "Vincentgruppen", det är fritidsgården, skolkurator, polisen ,

socialtjänsten, folkhälsoplaneraren och rektor. I början av maj skall vi träffas för att planera skolavslutningen, säger hon.

5. Redovisning av fokusgrupper

5.1 Fokusgrupp med personal från skolan och socialtjänsten

I fokusgruppen deltog sammanlagt 5 personer, 4 lärare (en från IV-programmet, en från lilla gruppen Oasen som är en liten studiegrupp, en klasslärare, en samordnare för ett av arbetslagen) och en socialsekreterare. Beklagligt nog var två av lärarna tvingade att avbryta fokusgruppen något för tidigt eftersom de hade klass och samtal med rektor som väntade men min uppfattning är att syftet med fokusgruppen ändå uppnåddes.

Frågan ”Vad är viktigt för att uppnå god samverkan mellan skolan och socialtjänsten för barn med behov av särskilda stödinsatser i Essunga kommun” gick laget runt och 19 svar på frågan kunde gruppen snabbt åstadkomma. Det samlade resultatet för fokusgruppen och samtliga variabler finns sammanställda i Bilaga 1.

Följande variabler var de viktigaste, dvs viktades högst, av gruppen, därefter noteras det snittbetyg (skala 1-5) som betyg på hur gruppen anser att det fungerar idag. Systemet med trepartssamtal som man ganska nyligen påbörjat är fokusgruppen väldigt nöjd med även om de lämnar flera förslag till hur de behöver utvecklas. Övriga rutiner för samarbetet anser personalen behöver förbättras, liksom kunskapen om varandras uppdrag:

	Betyg:
• Vi borde ha mer kunskap om varandras arbete 2,0	
• Det behövs rutiner för ett klart definierat samarbete mellan skolan och socialtjänsten, handlingsplan 1,0	
• Trepartssamtal mellan föräldrarna, skolan och socialtjänsten 4,67	
• För att samarbeta måste man ha tillit till varandra för att kunna 2,67 åstadkomma något för tredje part	

De låga betygen under ”medel” indikerar att implementering av projektets mål och arbetsformer inte är så känt. Det framkommer också vid den efterföljande diskussionen om fokusgruppens resultat att det funnits en frustration bland skolpersonal över att man inte riktigt haft kunskap om vad ungdomssekreterarens uppdrag är.

5.2 Fokusgrupp för elever

I fokusgruppen deltog 8 av 11 inbjudna elever från årskurs 8 och 9 , 5 flickor och 3 pojkar. Eleverna bjöds in till fokusgruppen via skriftlig inbjudan som

ungdomssekreteraren skickade hem till dem. Enligt ungdomssekreteraren ingår de inbjudna eleverna i den grupp som är den främsta målgruppen för hennes arbete.

Som utvärderare har jag en allmän önskan om att göra brukare mer delaktiga i bedömningsarbetet. Tillsammans med ungdomssekreteraren diskuterade jag inför valet att göra fokusgrupp med eleverna det lämpliga i att bjuda samman just dessa elever till en gruppintervju, om de därmed kunde uppfatta sig negativt utpekade. Den uppfattning som ungdomssekreteraren hade och som jag uppfattar också stämde då jag träffade gruppen var att de istället kände sig positivt utvalda och gärna ville bidra.

Frågan för fokusgruppen var ” Vad är viktigt för att ni som är ungdomar i Essunga skall få en bra uppväxt ?” De högst rankade svaren på frågan var mycket konkreta och inriktade på fritiden. Betygsättningen blev genomgående låg eftersom det som önskades inte finns idag.

	Betyg:
• Bättre tider för Crossroad	1,29
• Bättre tider på fritidsgården, helgöppet	1,71
• Att eleverna får dekorera skolan 1,50	
• Använd pannkaksfabriken till paintball, lazerdome.. 1,00	
• Bänk och tak till rökrutan	1,00

En sammanställning av fokusgrupp för elever återfinns i Bilaga 2. Fokusgruppsdeltagarna känner varandra väl och vågade också uttrycka som viktigt att man behöver bra stöd från vuxna ”– Anna är bra hon pratar med en som en kompis.” Att skolsyster alltid skall vara på plats på skolan är också ett önskemål. En elev uttryckte det som viktigt ”Att vuxna litar på oss”, något som gruppen var enig om att så fungerade det inte nu. En scateramp uttrycktes också som viktig- det är många som önskar det, men i fokusgruppen fanns inte så många scatare, 3 av eleverna valde att kryssa detta som viktigt. Efter fokusgruppen uttryckte flera elever en misstro mot att någon politiker skulle tycka att deras åsikter var något värda egentligen

6. Projektets resultat hittills

Här följer en kort sammanfattande bedömning av vad som framkommit av resultat och diskussion om möjliga data att följa upp för en kommande utvärdering. (ruta 3 i programteoribilden).

Projektet har kommit igång i många arbetsformer och prövar sig fram. Av ungdomssekreterarens egna nedskrivna reflektioner under projektarbetets utformning och via kortfattade dagboksanteckningar har jag kunnat följa de första två månadernas ”lära- kännafas”, att få ett projektarbete format. Ungdomssekreteraren var helt okänd med organisationerna skolan socialtjänsten i Essunga och övriga samarbetsparter, fritidsgården, crossroad och polisen. Hon beskriver hur hon installerat sig på en arbetsplats, fått ett arbetsrum att utgå ifrån och börjat söka strategier för att möta ungdomar på deras ställen. Hon konstaterar beklagande att hennes egen rökning ger en lätt ingång till rökande ungdomar, mötet har en naturlig förklaring och samtalet kommer automatiskt. Hon har upptäckt hur positivt ungdomarna noterar att hon kan deras namn. Kvällarna på Crossroad har haft betydelse som kontaktskapande mötesplats. Ungdomarna vill ha och söker kontakt med vuxna som stöttar och förstår, som kan komma med tips och idéer är hennes bedömning.

Ungdomssekreteraren skriver att det känns som om det är ”oordning” i hennes arbete. ”Gör många olika saker men bara lite grand, mycket bredd, lite djup. Kan vara arbetsamt att sitta i men en bra förutsättning för framtiden. Då vet man var krut skall läggas. Jag provar många roller. Behövs / är önskad på många platser”. Man behöver utarbeta ramar för vad jag skall göra skriver hon. Hennes engagemang för ungdomarnas fritidssituation har vacklat, är det rätt att satsa arbete på det, efterhand har det känts bättre eftersom bildandet av ungdomsförening har kommit en bit på väg.

Samtliga intervjuade understryker att ungdomssekreteraren har träffat rätt målgrupp med sitt arbete. Ifo-chefen har i likhet med ungdomssekreteraren funderat på om man skulle lägga större ansträngningar på den s k ”svansen”, dvs de yngre som nyrekryteras till gruppen i riskzonen. Samtliga intervjuade beskriver förra vårens omfattande skolk som skapade oro och som gjorde att man tog krafttag med värdegrundsarbete på skolan tillsammans med elever och föräldrar. På min direkta fråga om målgruppen funktionshinder som nämns i projektbeskrivningen anser rektor och skolkurator att man inte har uppfattat dem som en specifik målgrupp i projektet. Inte heller socialtjänstens personal lyfter fram elever med funktionshinder.

Jag uppfattar att projektet integrerar på ett bra sätt med målgruppen, men exakt vilka som ingår i den behöver bli tydligare, storleken varierar mellan de intervjuade. Det är fram för allt arbetsledarna som bör bli tydligare i förhållande till ungdomssekreteraren vilka som är den primära målgruppen.

Arbetet med ungdomsenkäten var inledningsvis en omfattande arbetsinsats för ungdomssekreteraren. Den enkät som har använts är Ungdomsstyrelsens material LUPP- lokal uppföljning av ungdomspolitiken. Frågorna handlar om ungdomarnas syn på inflytande, hur unga trivs i skolan, hur fritiden ser ut, frågor om trygghet, hälsa och framtidsplaner. Mitt intryck är att resultatet av enkäten inte har analyserats, inte någon av arbetsledarna lyfte fram materialet som intressant. Ungdomssekreteraren har tagit fasta på en del av de önskemål som framfördes i enkäten, bl a har hon verkat för att matlagningskurs och datakurs skall förverkligas. Enkäten är ett exempel på data som är möjliga att följa upp senare i projektet som en barometer över generella insatser.

Data om antal elever med godkänt studieresultat kan vara intressant att följa kontinuerligt. Studieresultatet för målgruppen bör vara av specifikt intresse.

Ytterligare data som går att följa i projektet för den primära målgruppen är närvarostatistik/ skolk som ungdomssekreteraren ser som ett bra instrument, samtliga intervjuades uppfattning är att skolket har minskat.

Totalt antal barn i Essunga kommun placerade utanför hemmet, vilket innebär heldygnsinsatser i familjehem eller institution, enligt statistik från SCB presenterad på www.socialstyrelsen.se

År	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Antal barn	5	8	7	9	11	?	?

Förvaltningschefens bild är att antalet barn placerade utanför hemmet har ökat, för år 2005 är ännu inte statistiken publicerad. Statistiken skall givetvis följas och eftersom inte det totala antalet är större bör det vara möjligt att göra en närmare analys av orsakerna till placeringar utanför hemmet. T ex om kommunen blivit anmodad av domstol att ta på sig ansvaret för ytterligare placeringar är det inte möjligt att förebygga.

EVA-gruppens arbete är viktigt att dokumentera och föra statistik över antalet föräldrar och huvudsaklig orsak till kontakt.

Antalet ungdomar i organiserade fritidsaktiviteter är säker möjligt att kunna dokumentera inom en snar framtid eftersom ungdomsföreningen ligger i startgroparna.

Fokusgrupperna gav mig som utvärderare bilder av hur ungdomarna uppfattar situationen i Essunga, och hur personalen ser på samverkan. Det finns en

avvaktande förväntan hos ungdomarna. Under min korta bekantskap med dem fick jag bilden av ungdomar som verkligen önskar kontakt med vuxna och att få diskutera. Personalen är engagerade för att få igång en bättre dialog och önskar bättre struktur i samarbetet.

Samarbetet mellan skolan och socialtjänsten har utvecklats positivt under den korta projektiden och många aktiviteter har påbörjats.

7. Teoretisk förankring

I Word-programmets synonymordbok finner jag att ordet teori har betydelsen vetenskaplig lärobyggnad och tankemässig förklaring. I det här kapitlet vill jag lyfta fram något av detta som kan ha bäring på projektets arbetsformer, som kan ge vägledning för den praktiska verksamheten och utgöra verktyg för mig som utvärderare.

Om samhällsnytta

I tidskriften Socionomen nr 1, 2006, finns en artikel om journalisten Else Kleen, socialreporter i början av 1900-talet. Hon citeras från sin bok ”Skyddshemmen” 1936, *”Kan man bygga en organisation som säkerställer att försummade, missanpassade eller kriminella barn, var och en efter sin art, uppfostras så att deras eget öde blir det möjligas bästa och så att deras samhällsliga värde tillvaratages eller, i sämsta fall deras samhällsliga farlighet oskadliggöres”*. Artikelförfattaren ifrågasätter om Else Kleens fråga ännu tillfyllest är besvarad. Jag menar att frågan aldrig kan bli besvarad, förutsättningar för ungdomar och deras familjer förändras ständigt och vår kunskap behöver byggas på aktuella förhållanden. Frågan hur samhället organiseras för att bäst tillgodose olika gruppers behov kommer aldrig att kunna besvaras med en ”sanning”. Inte desto mindre måste vi sträva efter att utveckla arbetsformer och säkerställa kunskapen kring dessa för att använda våra tillgängliga resurser så effektivt som möjligt och erbjuda barnen så goda uppväxtförhållanden som vi över huvudtaget förmår.

Bild 2 beskriver olika samhällsnivåer, strukturer för stödet till barnet, hämtad från Socialstyrelsens rapport "Tänk långsiktig" (Soc st 2004)

I rapporten "Tänk långsiktig" som vill stimulera huvudmännen att satsa förebyggande, tänka långsiktigt och samverka, jämförs kostnaden för generella insatser för barn och ungdom med kostnaden för selektiva insatser för psykisk ohälsa hos vuxna. Under 1990-talets krisår blev barngrupperna inom förskola och skolklasser större. Samtidigt ökade trycket på socialtjänstens IFO och på BUP. Det är rimligt att anta att det finns ett samband. Tidiga satsningar för barn kan ses som sociala investeringar i befolkningens hälsa. Det problematiska är att kopplingen mellan en insats och dess hälsoeffekter inte alltid är klar. Vilka insatser leder till vilka effekter? Rapporten lyfter fram att det finns kunskap om olika riskfaktorer för psykisk ohälsa men att det är svårt att förutse vilka barn som kommer att få problem. Därför är det viktigt att satsa på bra generella insatser som når alla barn. Om man väljer att satsa på generella insatser kan man inte direkt också minska de selektiva insatserna men det är rimligt att tro att behoven av dessa kan minska på sikt. Värdet av tidiga generella insatser beskrivs i ett långsiktigt, sektorsövergripande och samhällsekonomiskt perspektiv.

Slutsatsen som dras i rapporten är att psykosociala problem och psykisk ohälsa hos barn och ungdomar behöver uppmärksammas tidigt för att förhindra onödiga välfärdsförluster och kostnader. Vid en tidig insats är också möjligheterna att kunna göra något åt problemen större.

Det behövs mer kunskap om olika insatserns effekt på barns och ungdomars psykiska hälsa. Det saknas svenska studier om effekter av generella insatser. Dessutom finns problem ur en beslutsfattarens perspektiv. Exempelvis:

- Kausalitetsproblemet, vilka insatser leder till vilka effekter?
- Fördröjningsproblemet, det tar lång tid innan effekter uppträder
- Kortsiktighetsproblemet, ettåriga budgetperspektiv
- Bristen på socialt investeringsperspektiv
- Omfördelningsproblemet, insatser hos en aktör kan leda till konsekvenser hos en annan såväl positiva som negativa
- Problemet med tunnelseende, bristande kunskaper, möjligheter och mandat att titta utanför den egna sektorns verksamhet

Den organisatoriska strukturen försvårar gränsöverskridanden arbete genom traditionell styrning med ett uppifrån och ned perspektiv som främst fokuserar den finansiella sidan på kort sikt. Det finns ett visst forskningsstöd för att exempelvis föräldrastöd , personal och lärartäthet i förskolan och skolan, särskilda pedagogiska insatser samt lärarnas kompetens har betydelse för barns och ungdomars skolprestationer och psykiska hälsa. (Socst 2004)

Den nationella handlingsplanen för den sociala barn – och ungdomsvården, Källan till en chans(SoU 2005:81) har nyligen remissbehandlats. I denna utredning sägs att en viktig utgångspunkt för förslaget till handlingsplan är att man skall arbeta förebyggande ”Det är vår övertygelse att detta skulle minska behovet av senare insatser och därmed mycket lidande för de inblandade barnen och ungdomarna. En sådan förskjutning får dock aldrig innebära att flickor och pojkar med de största behoven av insatser åsidosätts.” Tre övergripande mål förslås i planen – tidigt stöd, - kvalitet i insatserna och – utveckling av forskning och kunskap. I handlingsplanen definieras begreppet **tidigt stöd som ”åtgärder som ett barn eller en ung person kan behöva som stöd för sin utveckling utan att ha behov av skydd.”** Stödet kan vara individuellt eller ges i grupp till föräldrar, barn eller unga med viss problematik. I den nationella handlingsplanen lyfts att socialtjänstens insatser som erbjuds de mest utsatta barnen måste hålla hög kvalitet såväl familjehemsvården som institutionsvården och tillsynen skall bli bättre. Barn och ungdomspsykiatri skall också få förtydligade uppdrag, psykiatriska insatser till flickor och pojkar är ett landstingsansvar oavsett om de befinner sig i sitt eget hem, i ett familjehem, på ett hem för vård eller boende eller på ett särskilt ungdomshem slår utredningen fast. Ett nationellt kvalitetsregister för den nationella barn och ungdomsvården föreslås börja byggas upp, men ännu har vi inte i Sverige en konsensus om vilken vård som ger bäst resultat. Utredningen föreslår förtydligade krav på yrkesverksamma inom vården samt en väsentlig förstärkning av forskningen. Till utredningen har också tagits fram en kunskapsöversikt av Marianne Cederblad. Hon konstaterar att det hittills inte finns publicerade, kontrollerade, experimentella behandlingsstudier inom social barn- och ungdomsvård i Sverige. Utvärderingar finns av typen ”produktkontroll”, lokala uppföljningar av en viss verksamhet som kan besvara om det studerade projektet har nått upp till de mål man satt upp. Uppföljningsstudier inom socialförvaltningars egen

verksamhet görs ytterst sällan men har ett stort värde trots att sådana studier inte går att jämföra med andra interventioner. De innebär en återkoppling av arbetet och det är möjligt att ”jämföra individer med sig själva” vid olika tidpunkter. (SoU 2005)

Vad skiljer tidiga insatser från hemmaplanslösningar ? Jag söker finna särskiljande drag genom en avhandling av Torbjörn Forkby ”Ungdomsvård på hemmaplan” (Forkby 2005). Han bygger sin avhandling på studier av 41 projekt inom socialtjänstens barn och ungdomsvård som fått statliga särskilda utvecklingsmedel via Länsstyrelsen. När staten tog över ansvaret för institutionsvården 1994 konstaterade man att det fanns stora brister i öppenvården och särskilda medel har därefter erbjudits kommunerna för att stimulera utvecklingen av detta. Kommunerna beviljas projektstöd under en begränsad period, de anställda förutsätts arbeta mot explicita mål och insatsen skall utvärderas i någon form. Torbjörn Forkby försöker utifrån ansökningshandlingarna att identifiera grundläggande idéer i verksamheterna för att skapa en översiktlig karta över vad ungdomsvård på hemmaplan innebär. Han inordnar de 41 studerade projekten utifrån denna bild.

		Organisation	
		Integrerad	Fristående
Metodik	A priori	Programverksamheter	Samlevnadspraktiker
	Ad hoc	Logistiska praktiker	Rekonstruktiva praktiker

Bild 3

Modell för interventionsteknologier i hemmaplanslösningar (Forkby 2005)

Projekten kan vara integrerade i ordinarie verksamhet, ett tillskott av handlingsmöjligheter för handläggaren, exempelvis på behandlingsgrupp inom socialtjänsten. Organisationen för projektet kan vara fristående, projektet har relativt hög autonomi att utforma metoder och egenkontroll över intagning. Metodiken indelar Forkby i *A priori* dvs projektet är metodiskt eller organisatoriskt utformat på förhand till skillnad från *Ad Hoc*, verksamhetens flexibilitet betonas, utformningen sker utifrån den aktuella ungdomen. Han gör också en åtskillnad i interventionsteknologier. Programverksamheter – här är teknologin inriktad på ett visst avgränsat problemområde och en normativ kunskapsmassa skall överföras med vissa tekniker ex. vårdprogram för unga lagöverträdare. Samlevnadspraktiker – ungdomar och socialarbetare lever längre tid tillsammans under delar av vardagen, ex. specialskolorna. Ett skyddat socialt rum inom vars väggar en ny form av socialitet tränas och utvecklas. Logistiska praktiker – metoder och interventioner utformas för den aktuella ungdomen, stärka nätverket eller familjen modeller med utökade resurs/

kontaktpersoner. Metoderna handlar om att samla resurser och skapa en infrastruktur mellan dem. Rekonstruktiva praktiker kännetecknas av fristående position till ordinarie verksamheter, nätverksarbete, familjeterapeutiska samtal, klassrumsobservationer. Modellen har en mycket hög ambitionsnivå. De resurser som ska samlas kring den unge är inte automatiskt resurser i sig själva utan måste rekonstrueras för att bli sådana. (Forkby 2005)

Och vad är i så fall "Mellanvård" ? - en benämning på strukturerade öppenvårdinsatser som förväntas utveckla öppenvårdsarbetet med ungdomar samtidigt som de skall bespara kommunen kostnader för institutionsvård. I en rapport studerar Staffan Höjer tre dagverksamheter för ungdomar i Göteborg men gör också en sammanställning av mellanvårdens historia och retorik. Begreppet mellanvård används inom tvångslagstiftningen för unga, LVU, och ger en möjlighet att tillgripa tvångsmedel utan att placera på institution. Senare har mellanvård också kommit att syfta på vård som ligger mellan vanlig öppenvård och institutionsvård. Detta mellanrum är inte lika totalstrukturerat och tidsintensivt som institutionens men inte lika tillfälligt som en öppenvårdsmottagning. Exempel kan vara ungdomsboende med stöd utan att vara behandling och professionella kontaktmannaskap, det kan också vara särskilda projekt för en arbetsinriktad rehabilitering. Mellanvårdens retorik kännetecknas av:

- de ekonomiska argumenten, dvs hur dyr en institutionsplats är jämfört med strukturerad öppenvård.
- Öppenvård ger bättre resultat- ett obevisat påstående men man hävdar oftast att ungdomar mår bättre efter mellanvård än före
- Hemmaplanstanken- det är alltid konstlat att flytta individen ur sitt sammanhang, bättre att arbeta där problemen har sin rot
- Nätverkstanken och delaktighet - det är personer i ungdomarnas nätverk som betyder mest för dem, dessa krafter skall mobiliseras och ungdomarna och deras nätverk skall vara delaktiga i lösningen.
- Kontinuitetstanken och helhetstanken – det är viktigt att det är samma personer som har god kännedom om den unge och om de lokala förhållandena som fortsätter att ha kontakten oavsett hur det går och att någon jobbar med individens hela situation och inte specialiserar sig på kriminalitet eller missbruk
- Förebyggande institutionaliseringstanken och frivillighetstanken – det är mänskligare, metodologiskt lättare och ekonomiskt klokare att sätta in resurser innan problemen har blivit allt för omfattande. De stämpningsmekanismer som kan uppstå, hur de ungas inre bilder kan komma att förändras av att vara på institution, att vara så farlig att man måste skiljas från andra. Det kan också ske en socialisering till brott utifrån att många ungdomar med liknande problematik placeras på samma ställe. Frivillighetstanken bygger på att det är bättre att jobba med människor som är med på noterna än de som inte är det. Det sociala

arbetet skall utgå ifrån en bra allians mellan hjälpare och hjälpt. (Höjer 2001)

Om samverkan

Samverkan skall eftersträvas när varje myndighet var för sig inte kan bidra till att det aktuella problemet åtgärdas, insatser skall koordineras så att komplementära fördelar erhålls. Faktorer som underlättar samverkan inom barn och ungdomsområdet :

- Verksamheterna är organiserade i gemensamma distrikt
- Huvudmannaskapsgränser och funktionsgränser har bestämts på ett lämpligt sätt
- Verksamheten är samlokaliserade till ett gemensamt hus
- Den administrativa och politiska ledningen och finansieringen av verksamheten är samordnade
- Att samarbetet innefattar alla nivåer i de organisationer som skall samverka
- Att man lyckas åstadkomma ett lagarbete vilket alla berörda organisationer är involverade i
- Att gemensamma utvecklingsprojekt bedrivs
- Att gemensam fortbildning bedrivs för all personal
- Att ekonomisk stimulans erhålls eller att en tvingande lagstiftning föreligger

(Danemark 1999 med hänvisning till Bohman & Westlund 1997)

Samarbetet mellan de olika huvudmännen i samverkansprojekt syftar till gränsöverskridande. Det finns därför uppenbara risker att projektverksamheten ger upphov till kunskaps- eller vetenskapsbaserade diskussioner som åtminstone teoretiskt kan leda till konflikter mellan aktörerna. Lagstiftning och regelverk, organisatorisk struktur samt kunskaps och förklaringsmodeller är tre teman som används som analysram för samverkansprojekt som Danmark använder sig av i boken "Samverkan, välfärdsstatens nya arbetsform"

(Danmark, Kullberg 1999). Lagstiftningen är motsägelsefull, socialtjänsten skall arbeta på samhällsnivå och individnivå, flera av de problem som socialarbetare arbetar med på individnivå alstras av förhållanden på strukturell nivå. Flera konkurrerande perspektiv finns inom socialt arbete mellan mer "diagnostiskt" och mer "interaktionistiskt" grundade förklaringsmodeller. Avsaknaden av entydiga teoretiska modeller medför att socialt arbete bedrivs med metoder som har ett osäkert utfall. När ingen klar teori tillämpas är det osäkert utifrån vilken modell man skall utvärdera resultaten av verksamheten och vilka resultat som kan förväntas av de insatser som bedrivs.

Danemark framhåller att ett lyckat utfall av samverkan inte förutsätter att man lyckats upphäva grunderna för konflikter, goda sociala relationer mellan verksam personal och ledning eller goda lokalmässiga förhållanden kan parera eller skjuta upp grundläggande problem. ” De goda relationernas princip” innebär att makt och statuskillnader sällan behandlas öppet, man arbetar inom sina specialiteter utan att gå över gränsen och att tillskansa sig makt över andras ansvarsområden. Samverkan är att leva med motsättningar, skriver Danemark, välfärdsstaten söker nya arbetsformer och samverkan har blivit ett sätt att organisera arbetet. En nätverksbaserad förvaltningsmodell håller på att växa fram. När nya arbetsformer utvecklas uppstår lätt en kamp om att få definiera och lösa de problem man samverkar kring. I situationer där en av parterna i samverkan är modellstark och de andra är modellsvaga är det en särskild stor risk att samverkan leder till att de modellsvaga övertar den modellstarkes bild av problemet. Framgångsrik samverkan handlar om att lära sig identifiera skillnader och skaffa sig insikt i hur dessa kan hanteras. Samverkan förutsätter en tydlig och klar ledning, ett klart uttalat mål, tillräckligt med resurser och att skillnader identifieras och respekteras. (Danemark, Kullberg 1999)

Under rubriken ”Samverkan en fråga om makt” föreläste Berth Danemark, professor i sociologi och verksam vid Institutet för handikappvetenskap vid en föreläsning anordnad av SKL (Sveriges kommuner och landsting) den 28 februari 2006. Hans två huvudbudskap för en framgångsrik samverkan är 1. Skapa strukturella betingelser för samverkan, bygg inte på eldsjälur och personliga kontakter 2. Skapa respekt och förståelse främst genom kunskap om varandras verksamheter. Vår samhällsorganisation med specialister har skapat skilda synsätt, olika diskurser om hur ett problem skall definieras och vem som har makt att göra det. Danemark anser att vi måste skapa ett ”samverkansesperanto” som bygger kunskapen på att människan är en helhet, ett bio-psyko-socialt synsätt. Det demokratiska samtalet där olika synsätt ställs mot varandra, utrymme ges för argumentering att man lyssnar med tolerans och respekt skall leda av viljan att komma överens.

Frågan är om samarbete kan tillföra något värdefullt, och i så fall hur, när och för vem ? Boklund konstaterar i sin forskning att om avsikten med samarbete är att olikheterna skall minimeras uppstår ofta konflikter och oklarheter i fråga om avgränsning mellan kompetens och ansvarsområden. Är avsikten i stället att gynna och utnyttja yrkesgruppernas olikheter verkar det skapa bättre förutsättningar för samarbete. Hon gör tre distinktioner kring samarbetsformer samordning/koordination, samverkan/ kollaboration och sammansmältning/integration. Handläggarnas förhållningssätt till varandra tycks vara en central komponent, samarbete i betydelsen kollaboration kräver att yrkesgrupperna har kunskap om varandras olikheter och respekt för varandras kompetenser. I Boklunds forskning framkommer från klientintervjuer behovet av en nyckelfunktion, en person som håller samman alla kontakterna. (Boklund 1995)

Samverkan står för öppenhet, utbyte och mångsidighet och att vara negativ till detta är i stort sett jämförbart med att vara motståndare till orubbliga värden som rättvisa eller demokrati. Samverkan har i liten grad utforskats, de svenska och internationella studier som finns tar snarare fasta på processen snarare än utfallet för klienterna, skriver Åke Bergmark och Tommy Lundström i artikeln "Med förenade krafter ?- Om individ-och familjeomsorgens samverkan med andra myndigheter". Målen för samverkansprojekt är oklara och svåra att operationalisera i mätbara utfallsmått. I de fall man hittar sådana mått är det svårt att isolera effekterna av samverkan så att man vet att det är just detta som åstadkommit den eventuella förändringen. Svårigheter att mäta resultat med traditionella utvärderingsmått får inte stå i vägen för systematiska reflektioner och kritiska ifrågasättanden av innehållet i och nyttan av samverkan. (Bergmark, Lundström 2005).

I skriften "Ta ansvar för samverkan!" vill Socialstyrelsen och Specialpedagogiska institutet inspirera till initiativ för samverkan kring insatser för barn och unga med funktionshinder. I skriften finns fallbeskrivningar som identifierar problemsituationer när samverkan brister. Genom fallbeskrivningarna konstateras att för att stödet som skall ges ska fungera måste verksamhets- och organisationsperspektivet lämnas till förmån för ett helhetsperspektiv på familjens situation. De funktionshindrade barnens föräldrar har ett tungt ansvar för samordning och informationsförmedling mellan olika verksamheter. Vad innebär egentligen föräldraansvaret för en tonåring ? Ofta handlar det om att ansvar och samverkan brister till och med inom samma huvudman, barnets behov utreds inte eller det ställs krav på en fastställd diagnos för att få stöd. Goda idéer och framkomliga vägar från olika delar av landet lyfts fram bl a VITS- vardagsnära insatser med tydlig samverkan som drivs av Uppsala kommun och landsting. Tydligt stöd från ledning och politiker, utbildning och en fungerande elevhälsa krävs för att lyckas samt tilltro till varandras kompetens istället för försvar och revirtänkande konstateras i rapporten. (Soc st 2005)

I vårt stora län, Västra Götaland, har de 49 kommunerna och Västragötalandsregionen gemensamt arbetat fram "Gemensamma riktlinjer för kommunerna och regionen i västra Götaland om samverkan avseende barn och ungdom med sammansatt psykisk / psykiatrisk och social problematik". Dokumentet som är en tydlig politisk markering skall tjäna som stöd på det lokala planet i enskilda individärenden om hur samverkan skall bedrivas. (Västkom 2005)

Om stödet till barnet

Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete, IMS, och Statens institutionsstyrelse, SIS, har gemensamt tagit fram en forskningsöversikt ”Normbrytande beteende i barndomen, vad säger forskningen?”. Internationell forskning i ämnet normbrytande beteende under barndomen t o m 12 års ålder har sammanställts. Normbrytande beteende rör sig om aggressiva, utagerande beteenden som att slå, sparka, och hota men det kan också handla om icke-aggressivt normbrytande beteende som att bryta mot föräldrars regler, snatta, stjäla saker, skolka från skolan, klottra och vandalisera. Den svenska kunskapen om barn med normbrytande beteende vad gäller förekomst och vad man kan göra preventivt är begränsad. Genom att så långt det är möjligt rikta preventioner och behandlingsinsatser till barn som uppvisar normbrytande beteende kan man sannolikt i många fall motverka utveckling av stabil brottlighet.

Forskningen har identifierat riskfaktorer (Se bild bilaga 3 som beskriver riskfaktorer)

på flera olika nivåer, individ, familj, kamrater, lärare och andra vuxna, närsamhället, samhällets struktur, funktion och normer. Hos barnet kan en riskfaktor vara svårhanterligt temperament och hyperaktivitet. Hos föräldrar kan det vara negativa/ ineffektiva uppfostringsmetoder och bristfällig kvalitet i föräldra/ barn relationen. När ett barn exponeras för flertal riskfaktorer är risken hög att det normbrytande beteendet kvarstår och upprätthålls över längre tid i en ”kumulativ riskfaktorsmodell”. När risker återfinns på flera nivåer samtidigt är risken för normbrytande beteende större. Men samma uppsättning riskfaktorer orsakar inte samma problematik för samtliga barn, därför måste en effektiv utredning göras individuellt för att identifiera de faktorer som upprätthåller det normbrytande beteendet hos just det barnet. Både arv och miljö spelar in, en ärftlig disposition kan stävjas av miljön och tvärtom. Den undergrupp av barn med normbrytande beteende som också har ADHD (Attention Deficit / Hyperactivity Disorder) eller uppvisar brist i empati / flackt känsloliv löper ännu högre risk att utveckla långvarigt kriminellt beteende. Ju tidigare debut desto större risk för fortsatt kriminellt beteende. Över 80% av barn med utpräglat tidigt normbrytande beteende återfinns med någon typ av psykiatrisk diagnos i vuxen ålder.

De protektiva faktorer som kan identifieras är god intellektuell kapacitet, emotionellt stöd, att ses som en positiv person, positivt och aktivt deltagande i skolarbetet, god föräldrar/barn relation, liten familj < 3 syskon, hög socioekonomisk status.

Behandlingsmodeller som inte visat så gott resultat är psykoterapi med psykodynamisk inriktning, mindre strukturerade och fokuserade interventioner, interventioner som är ämnade att verka avskräckande s k ”boot-camp”, ”scared-

straightprogram”, gruppinterventioner kan innebära så kallad ”diviancy training” avvikandeträning.

Interventioner utanför institutioner fungerar bättre (kan bero på att barn som vistas på institution har en svårare problematik). Program som innefattar följande aspekter är mer effektiva:

- strukturerade, manualbaserade, forskningsanknutna insatser över längre tid.
- implementering redan i förskola eller tidig skolålder
- anpassning av program till barnets specifika behov
- fokus på flera specifika risk och skyddande faktorer
- koordinera insatser på flera nivåer och i flera miljöer, förändra både individen och omgivningen

Ett exempel på effektiva behandlingsmetoder är Parent management training, PMT, som syftar till att förbättra föräldrar/ barn relationen och föräldrarnas förmåga att hantera problem hos barnet samt utbildning om positiva uppfostringsmetoder.

Här har man i Norge kommit att tillskapa nationellt stöd för utveckling av PMT, information går att återfinna på www.atferd.unirand.no

Ett annat exempel är Contingency management , kognitiv beteendeträning, som syftar till att hämma impulser och aggressiva responser. Medicinsk behandling för ADHD nämns också som en effektiv metod.

Författarnas slutsatser är att relativt få individer får stora problem som orsakar stora ekonomiska och humana kostnader och att det måste innebära vinster för effektiv prevention. Det finns många skillnader mellan barndomsdebuterande kontra ungdomsdebuterande normbrytande beteende, den förra är allvarigare. Livskunskap i skolan anger författarna som ett förslag att utveckla. Forskningsanknyta, systematisera, strukturera utredningar och diagnostisering, implementera, dokumentera och samordna insatserna mellan organisationer är deras råd inför utveckling i Sverige. (Andershed 2005)

Om stöd till föräldrar

Stöd riktat till föräldrar är ett effektivt sätt att förbättra barns psykiska hälsa hävdas i rapporten ”Stöd till föräldrar för att främja barn och ungdomars psykiska hälsa, en systematisk forskningsöversikt.” (Statens Folkhälsoinstitut rapport 2003:20). Enligt muntlig uppgift från professor Kjell Hansson finns det inte några svenska studier som utvärderat föräldrautbildning. Han ser fram emot publiceringen av en norsk studie av Willy Tore Mørk som beskriver en föräldrautbildning till barn med ADHD som resulterade i att 40% av barnen efter avslutad föräldrautbildning kunde friskförklaras !

Ytterligare en forskningsöversikt på initiativ av IMS och SIS” Framgångsrika preventionsmetoder för barn och unga” har sammanställts av Håkan Stattin professor i psykologi, med flera medförfattare. Från hans föreläsning och utifrån kunskapsöversikten som bygger på utländsk forskning kan jag referera några specifika program som anses framgångsrika:

Incredible Years. Ett 12-veckors familjeterapiprogram som används i USA, Kanada, England och Norge och som syftar till att utbilda föräldrar i positiva och effektiva uppfostringsmetoder som t.ex. att sätta gränser på ett bra sätt och att lösa problem. Målgruppen är mindre barn.

OBPP, Olweus Bullying Prevention Program. Ett effektivt och väl utprovat program mot mobbing som utvecklats av svensken Dan Olweus. Programmet riktar sig till hela skolan och alla som arbetar där. Utvärderingar har visat på goda resultat och intressant är att andra negativa beteenden som vandalism, slagsmål, stölder och skolk dessutom minskar.

Funktionell familjeterapi (FFT). Riktat sig till ungdomar som riskerar att utveckla ett kriminellt beteende eller redan har erfarenhet av kriminalitet och/eller alkohol och drogmissbruk. Hela familjen omfattas av programmet. FFT ges i regel som alternativ till mer ingripande påföljder som tvångsinstitution eller fängelse.

Håkan Stattin sammanfattar i sin föreläsning(Draken 2006) dels de familjeinterventioner som visat sig kunna förhindra alternativt minska ungdomsvåld och kriminalitet dels prevention under de tidiga åren riktat till förstagångsföräldrar och till föräldrar som själva befunnit sig i riskzonen, exempelvis kan det ske via hembesöksprogram. Ge föräldrar utbildning om barn och uppfostringsmetodik, ge familjen annan social omsorg och service som de behöver, allt som kan bidra till att föräldrarna känner sig trygga i sina roller som föräldrar. Det är också viktigt att hantera föräldrars negativa och avvikande beteende relaterat till eget missbruk eller kriminalitet exempelvis att rikta program till drogmissbrukande kvinnor som väntar barn. Hembesöksprogram kombinerat med intellektuellt stimulerande aktiviteter i förskola och daghem har i en longitudinell studie från Perry preschool projekt uppmätt god effekt så långt som efter 22 år. Goda familjerelationer främjas av korrekt information till föräldrar, engagera familjen i aktiviteter som leder till ökad kommunikation och konfliktlösning. Negativt samspel uppträder då föräldrar har ett oförutsägbart och strängt sätt att hantera sina barn.

Prevention för ungdomar innebär fram för allt träning och utbildning till föräldrar, selektiv familjeundervisning i riskfamiljer. Föräldrar måste lära sig tekniker som betonar konsekvens i utdelning av belöningar och bestraffningar, öka emotionell närhet, kommunikation och problemlösning. På senare tid har man blivit mer försiktig med att sammanföra ungdomar i selektiva program

eftersom medlemmarna riskerar att påverka varandra negativt, ”deviancy training” avvikelseträning. Vad avser drogproblematik kan konstateras att det inte fungerar med program som endast innehåller droginformation till ungdomar speciellt om det rör sig om ett enstaka tillfälle. Det är också ett observandum om föräldrar inte uppfattar ungdomsdrickande som ett problem, då är det inte sannolikt att de är motiverade att verka för att minska förekomsten. Föräldrabaserat drogförebyggande arbete skall inrikta sig på 1. Att få föräldrar att inse riskerna, 2. Ändra föräldrars förväntningar, attityder och beteenden. De har reell inverkan på sina barn 3. Lära föräldrar specifika tekniker och strategier att tillämpa i vardagen, förse föräldrar med praktiska kunskaper.

Barnets personlighet påverkar föräldrars sätt att uppfostra sina barn. Föräldrar är naturligt mer restriktiva när barnen är unga och mer toleranta desto äldre barnet blir ex. med alkohol. Kontrollen minskar, föräldrarna låter barnet ta egna beslut i de senare tonåren. Föräldrar bör skaffa sig kunskap och insyn vad sonen/dottern gör på fritiden, vilket umgänget är och var de håller hus. Föräldrar kan fråga barnet, hålla kontakt med andra föräldrar och sätta gränser om tid för hemkomst. De viktigaste kunskaperna får föräldrar om barnet själv berättar spontant och villigt. Vi skulle behöva veta mer om vilka faktorer som befrämjar att ungdomar spontant berättar om sig själva och vad föräldrar kan göra för att öppna upp kommunikationen. Hur kan man åstadkomma den varma relationen, den skyddande faktor som det innebär att barnet själv berättar. Föräldrar som vet mycket om sina barn har sällan barn som har problem med alkohol, kriminalitet och våld.

Vad gör föräldrar när barnen råkar illa ut? Håkan Stattin relaterar också svensk longitudinell forskning som beskriver detta. Det vanligaste är att föräldrar ”backar undan”, de reagerar aversivt med hätska utbrott eller iskall kyla, bestraffande och förlöjligande. Detta leder till mindre värme och förståelse i relationen. Varför backar föräldrarna, är det för att de inte tror sig om att kunna förändra, vill undvika ångestprovocerande information, undviker att öka på konflikterna? Föräldrar undviker att kontrollera ungdomar som är kyliga och stängda, problemet är att det är just dessa ungdomar som kan få sociala anpassningsproblem. Det förhåller sig på liknande sätt med depressiva symtom. Om barnet är ledset, ensamt, oroligt och saknar motivation för skolarbete så kan detta föregå allvarigare ångestproblematik och tankar på självmord. Föräldrar kan reagera negativt på barnens symtom vilket kan fördjupa reaktionerna och förstärka ungdomarnas problem. *Sammanfattningsvis skall preventiva program arbeta för att utveckla god kommunikation föräldrar/barn.*

7.1 Sammanfattning av teorikapitlet

För att förebygga att barn och ungdomar utvecklar grov kriminalitet och svåra psykiska problem som leder till svårigheter ända upp i vuxen ålder måste samhällsstödet ges från ett gränsöverskridande perspektiv som därmed också är samhällsekonomiskt. Tidiga insatser betonas, dvs insatser till stöd för barns utveckling så länge barnet inte är i behov av skydd. Stödet kan vara generellt eller selektivt riktat, som hemmaplanslösningar eller i form av mellanvård, istället för placering utanför hemmet. Våra samhällsinstitutioner måste samverka, komplettera varandra eftersom man inte ensam kan åtgärda alla behov. Men i samverkan mellan myndigheter uppstår lätt en kamp om hur problemen skall definieras och lösas "samverkan är att leva med motsättningar" som Danmark lyfter fram. Det är viktigt att skapa en god struktur för samverkan, respekt och kunskap om varandras verksamheter. I sammanställningar av forskning lyfts fram att barn med ett tidigt normbrytande beteende, före 12 års ålder, måste utredas ingående för att identifiera vilka riskfaktorer som finns i barnets liv. Skolk är en indikator som uppmärksammas. Stödet till barnet skall ges i systematisk form för att möjliggöra uppföljningar. Föräldrastöd från prenatal tid ända tills barnet nått vuxen ålder har protektiva effekter. Föräldrastödet skall inriktas på att utveckla god kommunikation mellan föräldrar och barn.

8. Möjliga effekter

I detta kapitel vill jag titta framåt, ruta 4 i programteorin, dvs. projektets möjliga effekter. Jag vill bedöma programteorins giltighet, om man kan uppnå målen samt besvara problemformuleringen, de frågor som förvaltningschefen ställt. Jag inleder med att kommentera målen

- I tid hitta och stötta ungdomar i riskzon

Det här är ett vagt mål. För att kunna göra en bedömning om målet uppfyllts måste det finnas något mätvärde, vad innebär ”i tid”? Är det innan ett omhändertagande med placering utanför hemmet har aktualiserats? Eller finns andra indikatorer?

Intervjuade är eniga om att ungdomssekreteraren arbetar med rätt målgrupp, som inte var svår att ”hitta” även om det antal som anses ingå i målgruppen varierar mellan intervjuade. Flera pratar om ”svansen” som en grupp som man borde titta närmare på. Kan andra strukturer i samarbetet skola/socialtjänst innebära att tiden tidigareläggs och kan stödet blir mer generellt så att det innebär ”tidiga insatser” för flera? Vad skall stödet till den primära målgruppen innehålla? Här verkar ungdomssekreteraren arbeta ”på alla fronter”, individuellt stöd, gruppsamtal, stöd till föräldrar och stöd på fritiden.

- Ha fungerande stödfunktioner för föräldrar och barn med funktionshinder
EVA-gruppen är ett mycket gott initiativ, tillsammans med de strategiska övergripande diskussioner som påbörjats kring föräldrastöd under hela barnets uppväxttid. Arbetsgruppens kompetens och erfarenhet är hög och man har funnit en strukturerad form för föräldrassamtalen. EVA-gruppens fortsatta utveckling är av intresse att följa specifikt. Gruppen funktionshindrade barn omnämns särskilt. Mot bakgrund av att neuropsykologiska problem är en särskild riskfaktor är det väsentligt att uppmärksamma såväl barnens som föräldrarnas behov av stöd. Här finns annan expertis från såväl barnpsykiatri som barnhabilitering att ta till hjälp. Men det behöver tydliggöras om det är något som ungdomssekreteraren skall fokusera på eller ej.

- Ha fungerande samarbete/samverkan mellan olika aktörer verksamma i Essunga.

Här finns den lilla kommunens fördelar av närhet och personkännedom. Det nära samarbete som rektor och ifo-chef har påbörjat som gemensamma arbetsledare för samverkansprocessen har redan gett goda resultat, samarbetet är känt hos personalen och trepartssamtal uppskattas som modell. Cheferna ger uttryck för att samarbetet sker med respekt och förståelse för varandras uppdrag. Flera intervjuade pratar om hur det var förr i samarbetet och att det nu har blivit förbättrat. Den politiska nivån och förvaltningschefen bör involveras ytterligare för att formulera strukturen så att samarbetet innefattar alla nivåer i de organisationer som skall samarbeta. Det är också viktigt att engagera all

personal i arbetet med att ta fram en konkret handlingsplan för samarbetet just i Essunga och utveckla formen för trepartssamtalen ytterligare. Gemensam fortbildning för all personal med noggrann genomgång av respektive myndighets ansvarsområde och möjligheter att stödja skulle understryka det gemensamma uppdraget att komplettera varandra för barn med sammansatt problematik. Det påbörjade arbetet ligger helt i linje med Riktlinjer för Västbusarbetet. Samarbete uttrycks som ett mål i sig vilket inte behöver vara fel men kanske snarare bör uttryckas som ett resultat och som kan leda till effekter. De goda relationernas princip tycks vägleda arbetet !

- De allra flesta ungdomar i Essunga skall klara av sin skolgång och ha positiva och fungerande fritidsaktiviteter.

Målet ligger i linje med nationella mål för skolans arbete och är inte ett speciellt mål för samarbetsprojektet eller ungdomssekreterarens arbete vilket kanske kan tydliggöras. Hur ser det ut med skolresultatet vårterminen 2006 för den primära målgruppen? Det kanske kan vara av speciellt intresse. Positiva fritidsaktiviteter är angeläget och prioriteras högt av ungdomarna. Här är det oerhört viktigt att få legitimitet i ungdomarnas ögon, att inte målen bara blir ”snack”. Den mångårigt omtalade scatebordrampen har fått ett näst intill symboliskt värde för ungdomarna.

- Bryta negativa gängbildningar

Tveksamt som mål betraktat, vem avgör vad som är negativt? Det är bättre att uttrycka mål i positiva termer. Ungdomar umgås ju i ”gäng” precis som vuxna, att tillhöra en grupp är oftast positivt och viktigt för identitetsutvecklingen och för målgruppen säkerligen en trygghetsfaktor. Sträva efter positiva gängbildningar kanske är ett bättre mål, i annat fall stryk!

- Finna bra stödformer på hemmaplan för att undvika placeringar på familjehem / institution

Här krävs en närmare analys av de placeringar som har genomförts under senare år, en reflexiv studie av vilka insatser på hemmaplan som hade kunnat tillgodose deras behov och förebyggt en placering. Det är också viktigt att konstatera om barnens skyddsbehov varit så omfattande att inte några hemmaplanslösningar kunnat vara till hjälp. Vilka barn och ungdomar gäller det idag och hur ser deras individuella behov ut? Det behöver IFO kartlägga i detalj! Kanske finns ett behov av ungdomsboende som ungdomssekreteraren lyfter fram, kanske behov av omfattande hemstöd eller andra individuella satsningar.

- Genom tidig upptäckt och stöd höja livskvaliteten för ungdomar med funktionshinder och deras familjer.

Det här är ett mål som är oerhört svårt att följa upp och konstatera om det faktiskt kan finnas ett kausalt samband mellan projektarbetet och en höjd

livskvalitet för ungdomarna och deras familjer. Även om vi kan finna variabler på livskvalitet är det en högst individuell bedömning dessutom kopplat till tidig upptäckt och stöd. Om det går att få fram variabler på förhöjd livskvalitet hur vet vi att samarbetsprojektet har orsakat det? Nej, det här målet skulle jag vilja benämna ”grandiost”. Kanske kan en ungdomsenkät vart tredje år fungera som en barometer om hur barn och ungdom i Essunga generellt uppfattar sin situation. Alternativt bör en fördjupad studie göras kring familjer med funktionshindrade (diagnostiserade?) barn och deras behov av stöd.

Om arbetsformerna som formulerats i projektet vill jag kommentera särskilt.

Kartläggningen som ungdomssekreteraren genomförde inledningsvis av vilka barn och ungdomar som var i behov av vuxenstöd behöver bli föremål för en närmare analys. Rektor och ifo-chefen bör tillsammans med ungdomssekreteraren precisera målgruppen och deras behov och om man skall arbeta med ”svansen”. För att en kommande utvärdering skall vara möjlig att genomföra måste den primära målgruppen preciseras.

Enkäten, LUPP, som är en totalundersökning till alla skolungdomar kan vara en bra mätning av livskvalitet i Essunga men då måste analysen tillmätas större betydelse och resultatet bli allmänt känt. En analys av styrkor och svagheter/förbättringsområden är möjligt att göra. Här är det viktigt att fatta beslut om och hur materialet skall användas och om enkäten skall upprepas.

Frånvarostatistik/omfattande skolk var grunden till den oro som gjorde att värdegrundsarbetet fick fart och projektet formulerades. Fortfarande finns inskrivet i skollagen 3 kap 7 § att barn har skolplikt från höstterminen det år då barnet fyller 7 och i § 10 att skolplikten upphör vid utgången av vårterminen då barnet fyller 16 år. I § 16 stadgas att om inte elevens vårdnadshavare gjort vad som på den ankommer att se till att barnet fullföljer sin skolgång kan vårdnadshavaren åläggas vite. Här måste naturligtvis skolan göra vad som på den ankommer att hålla vårdnadshavaren ordentligt informerad om barnet skolkar. Efter att ha sökt på såväl Skolverkets som Skolutvecklingsmyndighetens hemsida på orden skolk och frånvaro så kan jag konstatera att detta är ett område som inte är prioriterat, de viktigaste träffarna handlar om skolk och frånvaro för gymnasieelever som inte ens har skolplikt men som skall få sina studiebidrag reducerade vid skolk. Skolk är en riskfaktor konstateras i forskningen, en svag anknytning till skolan är alarmerande och skolk är en indikator för fastställande av diagnos uppförandestörning. Men min uppfattning är att problematiken ligger på ett djupare psykologiskt plan, är det egentligen någon vuxen som märker om ett barn är frånvarande och är det någon som bryr sig. Egentligen tror jag inte att något barn medvetet vill avstå från det erbjudande om kunskap som skolan vill förmedla.

Kanske går det att använda ett IT-stöd i rapporteringen av skolket som skulle underlätta för såväl lärare som ungdomssekreterarens arbetsinsats.

Team för att motverka mobbning - fantastiskt bra att skolan har ett engagemang och "motar Olle i grind". Kanske är teamet moget för att använda sig av den manualbaserade arbetsform som har tagits fram av Dan Olweus.

Gruppsamtal - bra att det finns en lättillgänglig vuxen person på skolan som kan ge krisstöd vid behov och på det sättet förebygga mer omfattande behov av insatser.

EVA-gruppen, som sagt en mycket intressant arbetsform som är möjlig att åstadkomma i en liten kommun och som är angeläget att dokumentera och följa upp.

Föreningsstöd – stödet till en bättre fritidssituation lyfter ungdomarna fram själva- här är viktigt att kommunen svarar upp!

Uppsökande verksamhet - fungerar också som en del i det kontaktskapande arbetet med andra ungdomsarbetare ex. fritidsgårdens personal efterlyser mer kontakt med ungdomssekreteraren. Här är det viktigt att alla bidrar och kompletterar varandra. Eftersom Essunga kommun inte har någon handläggare som i övrigt arbetar fältinriktat är det ungdomssekreterarens roll att också förse skolan och IFO med ett normalitetsbegrepp, hur ter sig världen utanför skolan och IFO för ungdomar i Essunga, säkert på ett helt annat sätt än förra tonårsgenerationens.

Utbildning i ART för ungdomssekreteraren planeras och hör till de metoder som manualbaserats och under en tid använts inom SIS och några andra behandlingsinstitutioner. Här är det viktigt att följa möjligheter och effekter av att arbeta med programmet i öppenvård.

Ett försök att besvara förvaltningschefens frågor och att lämna några rekommendationer inför en eventuell förlängning av projektet:

Kan projektet betecknas som en "hemmaplanslösning"? Ja utifrån den definition som ges i studien om hemmaplansprojekt så platsar det inom de interna interventionsteknologier som Forkby tecknar. Men nej, om vi menar en mellanvårdform som ersättning för att placera utanför hemmet, då behövs en starkare struktur och ett fokuserat arbete kring varje enskild individ.

Är det nödvändigt att ha en särskild tjänst för uppdraget att samordna skola och socialtjänst?

Nej det är inte nödvändigt, det viktiga är att organisationerna finner goda fungerande arbetsformer, ett "samverkansesperanto", och struktur på alla nivåer. Men att driva gemensamma utvecklingsprojekt underlättar. Ungdomssekreterarens slutsats att "styrkan är att sitta i mitten" uppfattar jag är korrekt, genom det gemensamma arbetsledarskapet kan gränssnittsfrågorna bli

tydligare, det blir en anledning att ta itu med dem och hitta en gemensam lösning.

Andelen omhändertagna barn har ökat, kan kommunen med hjälp av nya arbetsformer förhindra den utvecklingen? Ja, forskning påvisar att tidiga generella insatser har betydelse, gott föräldrastöd och selektiva insatser till enskilda barn osv. Här behövs en närmare analys av behoven med hänsyn till fördröjningsproblemet, det tar lång tid innan effekter uppträder här kan resultat inte förväntas i nästa års budget.

Har samspelet mellan skolan och socialtjänsten förbättrats? Ja, flera vittnar om detta så nu är det bara att jobba på för rektor och ifo-chef på den inslagna vägen. Förtydliga samverkansstrukturen på politisk och organisationsnivå, hur ofta skall nämnderna informeras och vilken information av resultat de vill ha ? Ta fram en handlingsplan i en gemensam arbetsprocess som beskriver hur samarbetet kring barn och ungdom skall se ut och hur formen för trepartssamtalen skall se ut. Gör ungdomssekreterarens uppdrag tydligare och mer fokuserat och känt för all personal.

Har projektet funnit former för föräldrastöd? Ja, EVA-gruppen är ett bra initiativ och som behöver följas upp i en kommande utvärdering. Likaså är ”Strategisk grupp för föräldrasamverkan” en bra början för att få ett samlat grepp över föräldrastödet från prenatal till vuxet barn, här är forskningen tydlig i att en satsning på föräldrastöd ger resultat.

Har arbetet nått ut till föräldrar och ungdomar? Erbjudandet om EVA-gruppen har skickats ut till föräldrar men hur föräldrar uppfattar det vet vi inte något om idag, det får en utvärdering klargöra. Ungdomssekreteraren har nått rätt målgrupp, hon är känd av dem. Hennes möjligheter att erbjuda dem stöd hänger samman med hur organisationernas fortsatta samarbete utvecklas. Men målgruppen bör definieras tydligare ! Ungdomssekreteraren anser att 20-25 elever tillhör målgruppen precis som rektor, socialsekreteraren uppskattar det till ett 15-tal och skolkurator 8-10 ungdomar. Ifo-chef och ungdomssekreteraren lyfter fram att man för så kallad ”tidig upptäckt” behöver fokusera på lägre åldersgrupper än idag. Det tror jag stämmer.

När vi de svaga ungdomarna ? Ja, i den mån de definieras tillhöra målgruppen är arbetsformerna ändamålsenliga för att nå dem.

Kan de valda arbetsformerna bidra till önskvärda effekter? Ja, effekter bör vara möjliga att konstatera efter en längre projekttid, 3-4 år. Rektors konstaterande ligger det mycket i ”Vi kan bli bättre på att reflektera över vad vi gör och presentera arbetet gentemot övrig skolpersonal, och lägga mer arbete på ”svansen”. Att göra arbetsformerna kända, implementerade, skapa en gemensam struktur och arbeta systematiserat är framgångsfaktorer för att nå önskvärda effekter.

Rekommendationer:

- Definiera den primära målgruppen tydligare
- Teckna ”samverkanskartan”, struktur och handlingsplaner

- Revidera målformuleringarna
- Sortera generella / selektiva insatser och var noggrann med urvalet
- Besluta vilken datainsamling som är intressant att följa kontinuerligt och diskutera vad en kommande utvärdering helst skall besvara

Slutord

Projektet har påbörjat arbetsformer utifrån en positiv ansats och har goda förutsättningar att nå avsedda effekter. Den gemensamma arbetsledningen för ungdomssekreteraren har inneburit att man påbörjat förändringar på strukturell nivå. Arbetet för att utveckla arbetsformer för yngre barn, att ge ett tidigare stöd behöver utvecklas. För ungdomssekreterarens arbete behöver behoven hos den primära målgruppen fokuseras ytterligare. Projektet är ett gott exempel på att även en liten kommun med få anställda kan utveckla nya former för barn- och ungdomsvård.

9. Referenser

Otryckta källor

Intervju med ungdomssekreteraren Anna Bender

Intervju med ifo-chef Heino Kokko

Intervju med rektor Lars Björkqvist

Intervju med skolkurator Pia Axelsson

Intervju med skolsköterska Kerstin Karlsson

Intervju med fritidspersonal Marita Lindblad

Intervju med socialsekreterare Helen Glennö

Fokusgrupp personal bilaga 1

Fokusgrupp skolungdom bilaga 2

Föreläsning den 28 februari 2006 på Sveriges kommuner och landsting av Berth Danemark professor i sociologi om samverkan inom barn –och ungdomsvården

Föreläsning den 18 maj 2006 på biografen Draken, sammanfattning av forskning med föreläsare Henrik Andershed och Håkan Stattin.

Tryckta källor

Socialstyrelsen kunskapsöversikt ”*Från barndom till vuxenliv – en översikt av longitudinell forskning*” 2003, Förlagshuset Gothia AB Stockholm

Socialstyrelsen rapport ”*Tänk långsiktigt*”, 2004 Bergslagens grafiska, Lindesberg

Socialstyrelsen, lägesbeskrivning, ”*Ta ansvar för samverkan, helhetsperspektiv på samhällsstöd till barn och unga med funktionshinder*” 2005 Elanders Gotab, Stockholm

Socialstyrelsen IMS/ SIS ”*Normbrytande beteende i barndomen*” 2005, Gothia, Stockholm

Socialstyrelsens sammanställning av statistik *Insatser för barn och unga*
Tabell 20

www.socialstyrelsen.se

SOU 2005:81, *Källan till en chans*, Nationell handlingsplan för barn- och ungdomsvården, Edita Sverige AB Stockholm

Statens folkhälsoinstitut rapport 2003:20 ”Stöd till föräldrar för att främja barn och ungdomars psykiska hälsa, en systematisk forskningsöversikt.”
<http://www.fhi.se/>

Gemensamma riktlinjer för kommunerna och regionen i Västra Götaland om samverkan avseende barn och ungdom med sammansatt psykisk/psykiatrisk och social problematik, Västkom 2005

Bergmark, Åke / Tommy Lundström, (2005) , ”Med förenade krafter ? Om individ- och familjeomsorgens samverkan med andra myndigheter”
Forsknings supplement *Socionomen* 1, 2005

Boklund, Ann (1995) ”*Olikheter som berikar?*” Stockholms universitet socialhögskolan, akademitryck AB Edsbruk

Danemark, Berth, Christian Kullberg (1999) ”*Samverkan välfärdsstatens nya arbetsform*”, Studentlitteratur, Lund

Forkby , Torbjörn, (2005) ”*Ungdomsvård på hemmaplan*” Idéerna-framväxten- praktiken, Göteborgs universitet Institutionen för socialt arbete, Intellecta docusys, Göteborg

Höjer , Staffan (2001) *Mellan öppenvård och institution*, rapport publicerad på Länsstyrelsen hemsida www.o.lst.se

Lundkvist, Anders, Christer Fahlström ” En skrift om strukturerade gruppsamtal och fokusgrupper”, www.utvarderingsringen.se

Rossi, Peter H/ Mark W Lipsey& Howard E Freeman (2004) ” *Evaluation*” 7th ed SAGE Publications, London

Stattin, Håkan, Laura Ferrer-Wreder, Carolyn Cass Lorante, Jonathan G Tubman, Lena Adamsson (2005) ”*Framgångsrika preventionsmetoder för barn och unga*” Gothia Stockholm

Vedung, Evert (1998) ” *Utvärdering i politik och förvaltning*” Studentlitteratur Lund

Övretveit, John (2001) ”*Metoder för utvärdering av hälso- och sjukvård och organisationsförändringar*” Studentlitteratur Lund

10. Bilagor

Bilaga 1 Sammanställning av Fokusgrupp personal

Vad är viktigt för att uppnå god samverkan mellan skolan och socialtjänsten för barn med behov av särskilda stödinsatser i Essunga kommun?										
Gruppen bestod av ... 5. personer som fick vika 6 faktorer var som var de viktigaste		Stämmer inte alls				Stämmer helt		Bortfall	Antal kryss	Medel betyg
Det är viktigt att...		1	2	3	4	5	?	X	M	
1	Önskvärt kunde vara att när vi har EVG (elevvårdsgrupp) 1 g/månad att någon från socialtjänsten kunde vara med.	3	0	0	0	0	0	0	1,00	
2	Skola och socialtjänst måste kunna samarbeta om enskilda elever - ha en kommunikation och diskussion för att kunna hjälpa elven på bästa sätt med beaktan av sekretess.	0	1	2	0	0	0	0	2,67	
3	För att samarbeta måste man ha tillit till varandra för att åstadkomma något för tredje part.	0	1	2	0	0	0	3	2,67	
4	Vi borde ha mera kunskap om varandras arbete.	2	0	0	1	0	0	5	2,00	
5	Det behövs rutiner för ett klart definierat samarbete mellan skolan och socialtjänsten - handlingsplan.	3	0	0	0	0	0	4	1,00	
6	Kontinuitet med personal från båda sidor (skola och socialtjänst), med vem som gör vad.	2	1	0	0	0	0	0	1,33	
7	Att skolan får reda på vilka insatser som socialtjänsten håller på med "just nu" för varje enskild elev - återkoppling.	1	1	1	0	0	0	1	2,00	
8	Trepartssamtal mellan föräldrarna, skolan och socialtjänsten.	0	0	0	1	2	0	4	4,67	
9	Trepartssamtal tidigt.	1	0	2	0	0	0	2	2,33	
10	Att uppföljningssamtal "alltid är inbokat"	3	0	0	0	0	0	2	1,00	
11	Att ha kontakten mellan skolan och socialtjänsten även när det inte är problem - för att lära känna varandra och få kunskap om varandras arbete.	3	0	0	0	0	0	1	1,00	
12	Viss löpande information om enskilda ärenden (elever) till all personal	1	2	0	0	0	0	1	1,67	
13	Handledning till lärarpersonal - t ex om en elev bara försvinner från en dag till en annan. Vad säker man till klassen/andra lärare?	2	1	0	0	0	0	1	1,33	
14	Samma förvaltningschef för socialtjänst och skola som har "koll på allt".	0	0	0	1	2	0	1	4,67	
15	Chefer och arbetsledare bör uppmuntra till samarbete.	0	1	2	0	0	0	2	2,67	
16	Enkel kontaktväg mellan socialtjänsten och skolan.	0	2	1	0	0	0	0	2,33	
17	Det får inte bli tystnad.	1	0	2	0	0	0	1	2,33	
18	Att socialtjänsten kommer till skolan/klasserna och informerar om sin verksamhet/vad de kan hjälpa till med. Skulle passa bra i ämnet livskunskap.	2	1	0	0	0	0	1	1,33	
19	Utbildning till personal om anmälan (riktlinjer).	1	2	0	0	0	0	1	1,67	

Bilaga 2 Sammanställning av Fokusgrupp elever

<u>Vad är viktigt för att ni som är ungdomar i Essunga skall få en bra uppväxt?</u>									
Gruppen bestod av 8 personer som fick vika 6 faktorer var som var de viktigaste		Stämmer inte alls			Stämmer helt		Bortfall	Antal kryss	Medel betyg
Det är viktigt att...		1	2	3	4	5	?	X	M
1	En skateramp - eftersom det finns många skatere och trickcykelåkare - det är många som önskar detta.	1	0	0	0	0	0	3	1,00
2	Sovmorgon på schemat.	4	0	0	0	0	0	1	1,00
3	Bra stöd från vuxna - Anna är bra, hon pratar med en som en kompis	0	4	2	1	0	0	2	2,57
4	Att vuxna litat på oss.	7	1	0	0	0	0	1	1,13
5	Lärare ska inte ha sina favorit elever - de ska vara lika mot alla elever.	3	2	0	0	0	0	1	1,40
6	Bänk och tak till rökstugan.	1	0	0	0	0	0	6	1,00
7	Att skolsystemet alltid ska vara på plats i skolan.	1	4	2	0	0	0	1	2,14
8	Att eleverna får dekorera skolan/sätta färg på skolan med graffiti.	1	1	0	0	0	0	6	1,50
9	Bättre datorer i skolan.	4	2	1	0	0	0	2	1,57
10	Håltimmar	7	0	0	0	0	0	2	1,00
11	Bättre tider för Crossroad.	5	2	0	0	0	0	7	1,29
12	Använd pankaksfabriken till paintball, lazerdome eller disco.	1	0	0	0	0	0	6	1,00
13	Ett ställe där man kan låna bollar till en kostnad, t ex 5 kr som man kan få tillbaka när man lämnar tillbaka bollen.	1	0	0	0	0	0	1	1,00
14	Bättre öppettider på fritidsgården - helgöppet.	3	3	1	0	0	0	6	1,71
15	Öppna bildsalen på eftermiddagarna - när lektionerna är slut.	3	0	0	0	0	0	0	1,00
16	Vi vill ha tjej och killtoaltetter - killar är lite ofräscha av sig.	4	0	0	0	0	0	1	1,00
17	Crossroaden borde skaffa mera spel.	6	0	1	0	0	0	2	1,29

